

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

**Role OSN v oblasti environmentální politiky
a udržitelného rozvoje**

Anna Blechová

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Role OSN v oblasti environmentální politiky
a udržitelného rozvoje**

Anna Blechová

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem „*Role OSN v oblasti environmentální politiky a udržitelného rozvoje*“ vypracovala zcela samostatně za použití pouze uvedených zdrojů.

Plzeň, duben 2018

Anna Blechová

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat vedoucí práce PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D. za její trpělivost, vedení a poskytnutí cenných rad, kterých si moc vážím.

Obsah

Úvod.....	1
1 OSN jako globální aktér zapojující se do řešení environmentálních otázek.....	5
1.1 Orgány zabývající se environmentálními otázkami.....	6
1.1.1 Valné shromáždění OSN	6
1.1.2 Sekretariát OSN, Generální tajemník	7
1.1.3 Program OSN pro životní prostředí	10
1.1.4 Rozvojový program OSN	12
2 Komise zřízené OSN k řešení environmentálních otázek.....	16
2.1 Světová komise pro životní prostředí a rozvoj.....	16
2.2 Komise OSN pro udržitelný rozvoj.....	17
3 Konference pořádané OSN k environmentálním otázkám.....	19
3.1 Konference OSN o životním prostředí člověka, Stockholm.....	19
3.2 Konference OSN o životním prostředí a rozvoji, Rio de Janeiro	22
3.2.1 FORUM RIO +5, Summit Země + 5/Summit II	25
3.3 Summit milénia, New York	28
3.4 Světový summit o udržitelném rozvoji, Johannesburg	29
3.5 Konference OSN o udržitelném rozvoji, Rio de Janeiro/ Rio + 20	31
3.6 Summit OSN k udržitelnému rozvoji světa, New York.....	33
3.7 Konference OSN o ochraně klimatu, Paříž	35
3.8 Konference OSN o oceánu, New York	36
Závěr.....	38
Seznam literatury a internetových zdrojů	44
Summary	52

Úvod

Environmentální politika a udržitelný rozvoj jsou témata, která jsou v dnešní době velmi diskutovaná a je jim přisuzován stále větší význam. Je důležité o nich psát, protože jsou to otázky, které ovlivňují nejenom dnešní generaci, ale především ty další, které budou následovat. Ochrana životního prostředí a jeho zachování i pro další generace si vyžaduje nejenom řešení na úrovni měst, krajů či států, ale je nutné tuto problematiku řešit i na globální úrovni. Nejvýznamnější roli zastává Organizace spojených národů, která se tématy environmentální politiky a udržitelného rozvoje zabývá již od 60. let minulého století. Hlavním důvodem, proč se OSN rozhodla řešit problematiku environmentální politiky a udržitelného rozvoje na mezinárodní úrovni, byl především ekonomický rozvoj vyspělých zemí, kdy jednotlivé země znehodnocováním životního prostředí, například znečišťováním, ovlivňovaly ostatní země, které nebyly schopné se bránit, a bylo tedy nutné způsobené problémy řešit globálně.

Ochrana životního prostředí a udržitelný rozvoj jsou jedny z hlavních témat, kterými se OSN zabývá. OSN podnikla v této oblasti několik důležitých kroků, mezi nejdůležitější milníky můžeme zařadit uspořádané světové konference a na nich přijaté dokumenty. První globální konferencí pod záštitou OSN byla Konference OSN o životním prostředí člověka, která se konala v roce 1972 ve Stockholmu. Byla to první velká mezinárodní konference, která definovala, že lidská činnost, pokud není správně regulována, může způsobovat obrovské škody na životním prostředí. Mezi nejdůležitější výstupy konference jsou řazeny Deklarace o lidském životním prostředí a Akční plán lidského životního prostředí. Konference také doporučila vytvořit ústřední orgán, který by celosvětově zodpovídal za záležitosti týkající se životního prostředí. Později v roce 1972 vznikl Program OSN pro životní prostředí (UNEP). Na den, kdy započala konference ve Stockholmu, tj. 5. června, připadá Mezinárodní den životního prostředí.

V pořadí druhou významnou konferencí je Konference OSN o životním prostředí a rozvoji, která se konala v roce 1992 v Rio de Janeiro. Konference je někdy nazývána jako Summit Země. Na konferenci v Rio de Janeiro bylo definováno, že všechno na Zemi je vzájemně propojené a bylo zdůrazněno, že životní prostředí a udržitelný rozvoj nemůžeme chápat jako dvě rozdílné věci. Z konference vzešly dva významné dokumenty: Deklarace Konference OSN o životním prostředí a rozvoji a Agenda 21. Na Konferenci navázalo FORUM RIO + 5, někdy také označováno jako Summit Země II, který se konal v březnu 1997 opět v brazilském Rio de Janeiro. Summit byl svolán za účelem převedení myšlenky udržitelného rozvoje do praxe a nastolení dalšího postupu pro další tisíciletí.

V roce 2000 následoval Summit milénia, který se konal v New Yorku, a bylo na něm přijato 8 Rozvojových cílů tisíciletí, které definovaly celosvětovou agendu v oblasti lidského rozvoje do roku 2015. Z hlediska environmentální politiky byl důležitý zejména bod číslo 7, dle kterého měla být do konce roku 2015 zajištěna trvalá udržitelnost životního prostředí. Dalším důležitým setkáním byl Světový summit o udržitelném rozvoji, který se konal v roce 2002 v jihoafrickém Johannesburgu. Summit potvrdil, že je důležité i nadále pokračovat v nastavených trendech, potvrzoval dosavadní ustanovení, kontroloval dosažené výsledky z Rio de Janeiro a spoléhal na spolupráci všech členů OSN při dalších krocích. Konference v Johannesburgu se zabývala několika klíčovými body, mj. řešila otázky chudoby, model spotřeby a výroby, Miléniové cíle rozvoje, ochranu přírodních zdrojů a globalizaci. Mezi nejdůležitější dokumenty, které byly na summitu přijaty, patří Johannesburgská deklarace o udržitelném rozvoji a Implementační plán ze Světového summitu o udržitelném rozvoji.

Další v pořadí byla Konference OSN o udržitelném rozvoji v roce 2012 v brazilském Rio de Janeiro. Někdy se uvádí pod názvem Rio + 20, protože se konala přesně 20 let po Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji. Konference měla zhodnotit dosavadní proces v souvislosti s udržitelným

rozvojem za posledních 20 let. Následoval Summit OSN k udržitelnému rozvoji světa, který se konal v září roku 2015 v New Yorku. Zde bylo oficiálně schváleno 17 cílů, tzv. Agenda 2030, pro boj proti chudobě, klimatickým změnám a celkové nerovnosti uvnitř zemí. Do roku 2030 by tak dle Agendy 2030 mělo dojít k úplnému vymizení extrémní chudoby. Summit v New Yorku byl také výjimečný tím, že poprvé na světové konferenci OSN vystoupil papež František. Po summitu v New Yorku OSN v roce 2015 uspořádala Konferenci OSN o ochraně klimatu v Paříži, kde došlo k podpisu významné Pařížské dohody. Prozatím poslední konferencí je Konference OSN o oceánu, která se konala v roce 2017 v New Yorku, jedná se o vůbec první globální Konferenci o oceánu, která se kdy konala.

O environmentální politice a udržitelném rozvoji toho bylo napsáno již mnoho. Jak už jsem zmínila výše, jsou to témata, která jsou velmi aktuální a věnuje se jim tak mnoho autorů, nicméně je mezi nimi velká časová proluka a prozatím jsem nenarazila na mnoho publikací, které by shrnovaly všechny důležité milníky, povětšinou se autoři věnují pouze jedné či dvěma konferencím. Největší mezeru vidím v publikacích týkající se Summitu v New Yorku a Konference o oceánu, o kterých toho nebylo ještě mnoho napsáno. Hlavní myšlenkou této práce by měl být nový pohled na danou problematiku a analýza dosavadní činnosti OSN. Cílem této bakalářské práce je zjistit, jakou roli hrála Organizace spojených národů v oblasti environmentální politiky a udržitelného rozvoje v období od roku 1972 do roku 2017. Jako své výzkumné otázky jsem si stanovila: Jaká témata se OSN podařilo prosadit do agendy světové politiky v oblasti environmentální politiky a udržitelného rozvoje? Jakými aktivitami a za pomoci jakých nástrojů se OSN snažila prosazovat a řešit různá témata spojená s environmentální politikou a udržitelným rozvojem? Jaký dopad měly činnosti OSN týkající se životního prostředí na státní aktéry a jejich národní politiky? Jakým problémům musela OSN při prosazování svých environmentálních činností čelit? Výzkumné otázky a cíl jsem si stanovila právě na základě přečtených publikací a textů, přičemž mi odpovědi na dané otázky často chyběly.

Výzkumné období stanovuji od 70. let 20. století, kdy se konala Stockholmská konference, do roku 2017, kdy se konala Konference o oceánu.

Struktura mé bakalářské práce se bude odvíjet od nejdůležitějších konferencí a summitů, pořádaných pod záštitou OSN, přičemž budu respektovat jejich zařazení do časové osy. Ještě před tím se ale zaměřím na OSN jakožto globální organizaci, zapojující se do environmentální problematiky. Následně zmíním důležité orgány OSN, které se zabývají environmentálními problémy. Popíšu fungování Valného shromáždění, Sekretariátu OSN a Generálního tajemníka, UNEP a UNDP. Následně se budu věnovat komisím, které OSN zřídila k environmentálním otázkám, Světové komisi pro životní prostředí a rozvoj a Komisi OSN pro udržitelný rozvoj.

Dle časové osy se jako první budu zabývat Konferencí OSN o životním prostředí člověka, konanou ve Stockholmu (1972). Poté se zaměřím na Světovou Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji z brazilského Rio de Janeiro (1992). Dále se budu věnovat Summitu Země + 5 (1997). Následovat bude Summit milénia, z roku 2000 v New Yorku. Poté se budu věnovat Summitu v Johannesburgu, který se konal v roce 2002. V další podkapitole se zaměřím na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji z roku 2012, která se konala v Rio de Janeiro. V následující podkapitole se budu věnovat Summitu OSN k udržitelnému rozvoji světa, který se konal v roce 2015 v New Yorku. Mezi poslední dvě konference pak budou patřit Konference OSN o ochraně klimatu, která se konala v roce 2015 v Paříži a Konference OSN o oceánu, která se konala v roce 2017 v New Yorku.

Ve své práci se zaměřím také na výstupy z jednotlivých konferencí, soustředit se budu na přijaté dokumenty a závazky. Pozornost budu věnovat konkrétním problémům životního prostředí a udržitelného rozvoje v souvislosti s jednotlivými konferencemi. V závěru práce bych chtěla predikovat, jakým směrem se OSN může ubírat v následujících letech.

1 OSN jako globální aktér zapojující se do řešení environmentálních otázek

Organizace spojených národů je mezinárodní organizace, která hraje nejdůležitější roli v environmentální politice na nadnárodní úrovni. Významná je zejména proto, že sdružuje celkem 193 států po celém světě. Je to jediná globální organizace, která poskytuje prostor pro diskusi tak velkému množství aktérů. Všechny členské státy se řídí rozhodnutími OSN, kooperují na bázi dobrovolnosti a navzájem jsou si rovny. Ochrana životního prostředí a udržitelný rozvoj nejsou témata, kterými by se Organizace spojených národů zabývala již od dob svého založení. Organizace spojených národů vznikla za účelem zachování mezinárodního míru, bezpečnosti a zajištění mezinárodní spolupráce. Postupně se však aktuální globální problémy začaly proměňovat a OSN na to reagovala.

Po konci druhé světové války se začalo poukazovat na průmyslovou výrobu a její dopad na životní prostředí. Po sérii několika ekologických katastrof bylo jasné, že státy již nejsou schopné řešit otázky životního prostředí na národní úrovni. Jedním takovým příkladem jak uvádí Miškolci (2013) je „Velký londýnský smog“ z roku 1952, kdy v důsledku znečištěného ovzduší zemřelo v Londýně kolem čtyř tisíc lidí. Za jednu z nejhorších katastrof 50. let poté Watts (2001) označuje kontaminaci vody v japonském zálivu Minamata, kdy chemička společnosti Chisso vypouštěla do vody značné množství odpadů, včetně nebezpečné rtuti. Rtuť se poté kontaminovali mořští živočichové a prostřednictvím jejich konzumace i místní obyvatelé. Nemoc označovaná dle názvu zálivu „Minamata“ způsobovala nervové poruchy a v průběhu let postihla tisíce lidí. V souvislosti s růstem ekologických katastrof si environmentální problémy vyžadovaly komplexnější řešení napříč státy i kontinenty. Role světového koordinátora v otázkách ochrany životního prostředí se zhostila Organizace spojených národů.

Ochranou životního prostředí a zajištěním udržitelného rozvoje se v rámci Organizace spojených národů zabývá řada institucí a subjektů, které mají odlišné

funkce a právní postavení. Mezi klíčové instituce patří Program OSN pro životní prostředí (UNEP – *United Nations Environment Programme*) a Rozvojový program OSN (UNDP – *United Nations Development Programme*). Oblastí environmentální politiky a udržitelného rozvoje se zabývají také dva klíčové orgány OSN: Valné shromáždění OSN a Sekretariát v čele s generálním tajemníkem OSN. Mezi další důležité subjekty, které se soustředily na environmentální otázky, patří Světová komise OSN pro životní prostředí a rozvoj (WCED – *United Nations World Commission on Environment and Development*) a Komise OSN pro udržitelný rozvoj (CSD – *United Nations Commission on Sustainable Development*).

1.1 Orgány zabývající se environmentálními otázkami

1.1.1 Valné shromáždění OSN

Valné shromáždění je jedním z 6 hlavních orgánů OSN. Ve Valném shromáždění jsou zastoupeny všechny členské státy, přičemž každý stát disponuje jedním hlasem. V čele Valného shromáždění stojí předseda volený na jeden rok. Rozhodování o důležitých tématech (např. přijímají nových členů, bezpečnostní otázky) náleží dvoutřetinové většině, o dalších tématech rozhoduje prostá většina. Valné shromáždění plní funkci fóra určeného pro mnohostranné vyjednávání a zabývá se širokou škálou otázek, mezi něž patří i otázky týkající se environmentální politiky a udržitelného rozvoje (UN nedatováno a). Valné shromáždění podněcuje vypracování jednotlivých zpráv a studií, a zároveň uděluje doporučení jednotlivým státům v rámci politické, ekonomické, sociální a kulturní spolupráce. Valné shromáždění vydává rozhodnutí ve formě právně nezávazných rezolucí. Ačkoliv rezoluce mají spíše morální charakter, jsou velmi cenné, a to proto, že na jejich znění se podílely všechny členské státy a jsou tak výsledkem kompromisu společně přijatého rozhodnutí (Romancov 2011: 65–66).

Valné shromáždění hraje důležitou roli v otázkách ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje. Na pravidelně konaných plenárních zasedáních se VS Organizace spojných národů velmi často zabývá ekologickými problémy

a ochranou životního prostředí. Valné shromáždění vždy reaguje na konkrétní problémy a uděluje následná doporučení členským státům. Jako příklad můžeme uvést zprávu ze 73. plenárního zasedání ze dne 25. listopadu 1992, která vyjadřovala znepokojení VS nad poškozením životního prostředí, vyčerpáním přírodních zdrojů a uvolňováním odpadů do moře během ozbrojených konfliktů. Valné shromáždění následně apelovalo na členské státy, aby se řídily příslušnými mezinárodními úmluvami, které je právně zavazují k nápravám škod a v případě, že členské státy nejsou jejich součástí, je Valné shromáždění vyzývá, aby se k nim svými podpisy připojily (Protection of the environment in times of armed conflict 1992).

1.1.2 Sekretariát OSN, Generální tajemník

Sekretariát je tvořen aparátem desítek tisíc mezinárodních úředníků a generálním tajemníkem, který je šéfem celé administrativy. Úředníci Sekretariátu nejsou odpovědní vládám jednotlivých členských států, ale jsou odpovědní právě generálnímu tajemníkovi. Sekretariát zpracovává podkladové informace pro zástupce jednotlivých vlád, uskutečňuje rozhodnutí členských států OSN a zprostředkovává překladatelské a tlumočnické služby do oficiálních jazyků OSN. Sekretariát také organizuje mezinárodní konference, včetně konferencí týkající se environmentálních problémů (OSN nedatováno a).

Generální tajemník je nejvyšší představitel Organizace spojených národů a jak uvádí Romancov (2011: 68–69), je hlasem i tváří OSN a vykonává roli nejvyššího mezinárodního úředníka, výkonného ředitele, diplomata a obhájce lidských práv. Generální tajemník je volený Valným shromážděním na doporučení Rady bezpečnosti. Zejména tyto dva orgány následně pověřují generálního tajemníka úkoly. Generální tajemník má možnost předstupovat před orgány OSN, informovat je a upozorňovat na vážné události ve světě. Může nastolit nějaké závažné téma, kterému do té doby nebyla věnována patřičná pozornost. Generální tajemník musí vždy dbát na hodnoty a autoritu organizace a vždy vystupovat v zájmu bezpečnosti a solidarity, zároveň při své práci musí brát ohled na jednotlivé státy (Romancov 2011: 69).

Environmentální politika a udržitelný rozvoj jsou témata, kterým se generální tajemníci OSN často věnují. Jejich zapojení bývá přitom často pro řešení dané věci klíčové. Například Kofi Annan, generální tajemník OSN v letech 1997–2006, představil v roce 1999 na Světovém ekonomickém fóru ve švýcarském Davosu projekt UN Global Compact, který byl uvedený do praxe o rok později (OSN 2000). UN Global Compact (UNGC) je dobrovolná iniciativa pod záštitou OSN, jejímž cílem je kontrolovat a dohlížet na praktiky v podnikatelské sféře v souvislosti s lidskými právy, ochranou životního prostředí a udržitelným rozvojem. Global Compact poskytuje prostor pro spolupráci OSN, obchodního sektoru, odborů a občanské společnosti v souvislosti s otázkami týkající se zlepšování postupů v rámci korporací ze sociálního hlediska. Global Compact vychází ze Všeobecné deklarace lidských práv, Základních principů a práv pracujících a Agendy 21. Iniciativa Global Compact je postavena na celkem deseti zásadách, které stojí na dodržování lidských práv, odmítání diskriminace v zaměstnání, zrušení dětské či nucené práce, podpoře kolektivního vyjednávání zaměstnanců, boje proti korupci, preventivním přístupem k environmentálním výzvám, podpoře větší odpovědnosti za životní prostředí a rozvoji šíření technologií, které jsou šetrné k životnímu prostředí (UN Global Compact nedatováno a). Ke Global Compact se k březnu 2018 připojilo celkem 12890 firem. Můžeme mezi nimi najít i zástupce českých firem, například Vodafone Czech Republic a.s., Karlovarské minerální vody a.s., či T-Mobile Czech Republic, a.s. Prozatímní počet českých firem je 21 (UN Global Compact nedatováno b).

Generální tajemníci často vyzdvihují témata klimatických změn a globálního oteplování. Pan Ki-mun (generální tajemník v letech 2007–2016) se klimatickým změnám věnoval po celou dobu svého funkčního období. Pan Ki-mun (2015) změny klimatu popisuje jako jeden z nejsložitějších problémů, kterým lidstvo muselo doposud čelit. Zdůrazňuje, že klimatické změny se staly během jeho funkčního období jeho prioritou. Pan Ki-mun o problémech jednal s vysokými představiteli států, navštívil všechny kontinenty světa a setkával se

s lidmi z již postižených oblastí. Sám inicioval svolání tří klimatických summitů, které vedly k podniknutí inovativních kroků vlád, firem i občanské společnosti pro zmírnění změn klimatu. Vyzdvihuje úspěchy klimatické konference v Paříži, po které soukromé firmy začaly investovat do nízkoemisní budoucnosti. Všechny státy se zde dohodly, že budou přijímat opatření, která udrží růst globální teploty pod 2 stupni Celsia, současně pak budou usilovat, aby nevzrostly o více než 1,5 stupně Celsia. Dodává, že řešení změny klimatu je obrovskou úlohou nejen pro jednotlivé státy, ale i pro soukromý sektor a občanskou společnost, zároveň ujišťuje, že OSN bude v každém směru nápomocná. Pan Ki-mun uspořádal podpisový ceremoniál na nejvyšší úrovni 22. dubna 2016 v New Yorku, byl to jeho první krok při uskutečňování pařížské dohody (Pan 2015).

Současný generální tajemník OSN António Guterres navázal na bývalého generálního tajemníka Pan Ki-muna v boji proti klimatickým změnám. António Guterres na tento ekologický problém současnosti velmi často upozorňuje na svém oficiálním twitterovém účtu, což osobně hodnotím velice kladně, protože věřím, že tak může zaujmout i mladší generace. Gutteres (2018a) na svém twitterovém účtu upozorňuje například na to, že roky 2016 a 2017 byly nejteplejšími od roku 1850 a vyzývá ke zvrácení tohoto trendu. Téma klimatických změn není ale jediné, kterému se současný generální tajemník věnuje. António Guterres (2018b) se také zabývá problémem nedostatku vody, přičemž zmiňuje, že po celém světě je na 40 procent lidí nedostatkem vody postiženo a dodává, že více než 90 procent ekologických katastrof má dopad na množství a kvalitu vody. Současný generální tajemník se také angažuje v boji za čisté oceány. Byl to právě on, který zahájil první konferenci OSN o oceánech, přičemž ve svém projevu zmínil, že moře je ohroženo jako nikdy předtím v důsledku nadměrného množství odpadů a neúměrného rybolovu (Allegri 2017).

Generální tajemník je klíčovou osobností, která má možnost něco změnit a propůjčit svůj hlas nějakému závažnému problému tak, aby se dostalo do co nejširšího povědomí lidí. Na funkci generálního tajemníka můžeme pozorovat trend, který jsem zmiňovala již na začátku této kapitoly, a to, že OSN se měnila

podle toho, jak se měnily i světové problémy. Na výběru generálního tajemníka je to velmi znát. Minimálně poslední tři generální tajemníci chápali environmentální problémy jako jedny z nejdůležitějších a věnovali jim patřičnou pozornost, někteří je dokonce brali jako své prioritní úkoly.

1.1.3 Program OSN pro životní prostředí

Program OSN pro životní prostředí byl založen v roce 1972 v reakci na Konferenci OSN o životním prostředí člověka, která se konala ve Stockholmu. Hlavní sídlo organizace je v keňském Nairobi, nicméně její regionální centra jsou rozmístěna po celém světě (např. Ženeva, New York, Bangkok). UNEP je hlavní orgán OSN na ochranu životního prostředí. Program OSN stanovuje celosvětovou environmentální agendu a koordinuje akce na ochranu životního prostředí na globální úrovni. Posláním UNEP je podpora spolupráce mezi členy a šíření informací za účelem zlepšování životních podmínek obyvatel jednotlivých států tak, aniž by to ohrozilo budoucí generace (UNEP nedatováno). UNEP zapojuje prostřednictvím svých vědeckých poradních skupin mezinárodní vědeckou komunitu do procesů formulování politik v rámci ekologických projektů OSN. Program OSN pro životní prostředí také napomáhá rozvojovým zemím na jejich cestě při provádění politik a postupů, které jsou šetrné k životnímu prostředí. UNEP podporuje účast soukromého sektoru při nastolování udržitelného rozvoje a při využívání světových přírodních zdrojů (MŽP nedatováno b). Činnost Programu OSN se dá rozčlenit do sedmi tematických okruhů: klimatické změny, katastrofy a konflikty, management ekosystémů, řízení životního prostředí, chemikálie a odpady, efektivní využívání zdrojů a posuzování stavu životního prostředí (UNEP nedatováno).

Programy UNEP financuje Fond pro životní prostředí, který funguje na základě dobrovolných příspěvků od členských států, nadačních fondů a z řádného rozpočtu OSN (OSN nedatováno b). Program OSN pro životní prostředí je tvořen 3 orgány. Nejvyšším orgánem UNEP je Environmentální shromáždění OSN (*UNEA – United Nations Environment Assembly*), které plní funkci globální autority mezinárodní správy životního prostředí. Environmentální shromáždění

OSN se schází každé dva roky v sídle organizace v Nairobi, kam se sjedou všichni ministři životního prostředí všech členských států, aby nastínili, jakým směrem se následující dva roky bude ubírat mezinárodní spolupráce v otázkách řešení aktuálně nejdůležitějších environmentálních problémů. Environmentální shromáždění OSN nahradilo Řídící radu UNEP a Globální fórum ministrů životního prostředí, které se scházelo každý rok. O změně bylo rozhodnuto na konferenci Rio + 20, která se konala v roce 2012, z důvodu posílení role UNEP a mezinárodní správy životního prostředí. Poslední shromáždění se konalo v prosinci 2017 (MŽP nedatováno a). Dalším orgánem je Byro UNEA, které každé Shromáždění organizuje a následně na něj dohlíží. Byro UNEA je složeno z prezidenta, osmi viceprezidentů a reportéra. Jsou voleni na konci každého Shromáždění UNEA, aby následující dva roky (do dalšího Shromáždění) dohlíželi na přípravu příštího Shromáždění UNEA a následně ho řídili. Světové regiony OSN jsou na pozicích rovnoměrně zastoupeny. Třetím orgánem UNEP je Výbor stálých představitelů (CPR – *Comittee of Permanent Representatives*), skládá se většinou z velvyslanců a velvyslankyň akreditovaných v Nairobi a byl ustanoven v roce 1997 (tehdy jako pomocný orgán Řídící rady). Výbor stálých představitelů se spolu se svými podvýbory schází každý měsíc v průběhu celého roku. Výbor se skládá z pětičlenného Byra, které je voleno na dva roky, a opět se při volbě přihlíží ke spravedlivému zastoupení z členských států OSN. Výbor stálých představitelů se řídí rozhodnutími UNEA, dohlíží na jejich plnění a během dvouletého období mezi Shromážděními UNEA se předběžně věnuje rezolucím a rozhodnutím, které se budou dojednávat a případně i přijímat na dalším setkání. Mezi hlavní činnosti výboru patří také kontrola a hodnocení plnění rozhodnutí, která se týkají správních, programových a finančních otázek. Výbor také vyjadřuje svůj názor na návrhy pracovního plánu a rozpočtu, dále posuzuje a následně doporučuje, jak zlepšit činnost sekretariátu UNEP, a připravuje pro UNEA návrhy příslušných rozhodnutí (MŽP nedatováno a).

Program OSN výrazně napomohl přijetí několika mezinárodních dohod, například Úmluvy o biologické rozmanitosti, Úmluvy o ochraně ozónové vrstvy,

Úmluvy o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování, Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu či Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (Ritschelová et al. 2003: 53).

Změny klimatu patří mezi nejdůležitější témata, kterými se OSN a speciálně UNEP zabývá. V roce 1988 byl v rámci spolupráce UNEP a Světové meteorologické organizace (WMO – *World Meteorological Organization*) založen Mezivládní panel pro změny klimatu (IPCC – *Intergovernmental Panel on Climate Change*), vědecký mezivládní orgán, který slouží k objektivnímu hodnocení klimatických změn. Mezivládní panel pro změny klimatu se skládá ze stovek vědců, kteří se často zapojují jako dobrovolníci (IPCC 2013). Jak uvádějí Brief a Clark (2011) IPCC na základě analýzy vyhodnocených informací sestavuje hodnotící a technické zprávy (pravidelně každých 5 – 7 let), které se věnují jednotlivým problémům z oblasti změn klimatu. IPCC se skládá ze tří pracovních skupin, z nich každá se soustředí na konkrétní problém. První skupina řeší fyzikální základy, vědecké zprávy o změnách klimatu a zkoumá do jaké míry je problém způsoben lidskou činností. Druhá pracovní skupina se soustředí na dopady změny klimatu a na následnou adaptaci rostlin, zvířat a lidí. Třetí pracovní skupina se zaměřuje na zmírňování klimatických změn.

1.1.4 Rozvojový program OSN

Rozvojový program OSN (UNDP – *United Nations Development Programme*) byl založen v roce 1966 z rozhodnutí Valného shromáždění OSN. Rozvojový program OSN vznikl sloučením dvou rozvojových institucí, které v té době fungovaly: *Expanded Programme of Technical Assistance* a *United Nations Special Fund*. Sídlo UNDP je v New Yorku. Hlavní oblastí zájmu UNDP je udržitelný rozvoj. Rozvojový program OSN se snaží zlepšit životní podmínky lidí, soustředí se zejména na nejméně rozvinuté země. Rozvojový program OSN koordinuje rozvojovou činnost v rámci OSN a poskytuje technickou pomoc rozvojovým zemím (OSN 2016).

Rozvojový program OSN se soustředí také na podporu demokratického rozvoje ve světě, poskytuje technickou i organizační pomoc jednotlivým zemím při organizaci voleb, posilování demokratických institucí, nebo při zajišťování míru, bezpečnosti a rozvoje právního systému. UNDP se snaží bránit rozvojové země před dopady klimatických změn a přírodních katastrof. Změna klimatu je problém, se kterým se rozvojové země zpravidla těžko vypořádávají (OSN 2016). UNDP pomáhá postiženým komunitám, aby se co nejdříve vrátily k udržitelnému rozvoji, současně se UNDP snaží budovat větší odolnost rozvojových zemí vůči budoucím problémům. UNDP se na krizové akce snaží reagovat co nejrychleji, nejprve vyšle první respondenty a týmy plánovačů, kteří zanalyzují situaci a další potřeby. UNDP zemím následně pomáhá obnovit vládní systém, stabilizovat životní podmínky a například znovu zajistit infrastrukturu (UNDP nedatováno a)

Další oblastí zájmu UNDP je rovnoprávnost žen a mužů, což je jeden z faktorů pro dosažení udržitelného rozvoje. Rovnost žen a mužů je jednou z hlavních zásad Agendy 2030. UNDP se zasazuje o odstranění strukturální genderové nerovnosti a diskriminačních postojů a praktik, které ženy omezují. UNDP apeluje na účast žen při rozhodnutích, která se jich týkají a ovlivňují jejich životy. Na daném problému spolupracuje UNDP s jednotlivými vládami, nadacemi, akademickou obcí, soukromým sektorem, občanskou společností a v neposlední řadě také s institucemi OSN, například s OSN Women, UNFPA (*United Nations Population Fund*) a UNICEF (*United Nations Children's Fund*) (UNDP nedatováno b). Genderová nerovnost, jakkoliv se to na první pohled nemusí zdát jasné, se v konečném důsledku může negativně projevit na životním prostředí. UNDP se snaží pomoci ženám pracujícím v zemědělství, ve kterém tvoří téměř jednu polovinu světových zemědělců, i přesto jsou však nucené čelit nerovným podmínkám. Ženám se v některých zemích, jako je například Ghana, dostává horšího přístupu ke vzdělání a finančním prostředkům. Špatná dosažitelnost finančních prostředků a nedostatek znalostí nedovoluje ženám pracujícím v zemědělství například využívat nové technologie, které by byly

šetrnější k životnímu prostředí. Konkrétně v Ghaně je kakao hlavním zdrojem příjmů pro cca 800 000 zemědělců, 25 procent z celkového počtu pak tvoří právě ženy (UNDP nedatováno e). Plantáže, na kterých se kakao pěstuje, se rozšiřují na úkor kácení pralesů. UNDP se snaží o opětovné zalesnění těchto oblastí, současně se snaží (nejen) ženy naučit, jak udržitelně hospodařit. Od roku 2014 UNDP rozdělilo celkem více než 800 000 lesních sazenic téměř 10 000 farmářům, z nichž 21 procent tvořily ženy. Nově zasazené stromy pomáhají mimo jiné k ochraně kakaovníků před slunečním zářením a k udržení vlhkosti půdy. UNDP tak pomohlo zalesnit 8 500 ha lesa (UNDP nedatováno e).

UNDP podporuje rozvojové země v boji proti chudobě a při dosažení rozvojových cílů, včetně Rozvojových cílů tisíciletí a cílů národních rozvojových programů (MZV 2013). Rozvojový program OSN se zasazuje o to, aby si zejména rozvojové země vzájemně vyměňovaly informace, zkušenosti a zdroje (OSN nedatováno c). Dle oficiálních stránek UNDP (nedatováno c) v současnosti spolupracuje s více než 170 zeměmi z celého světa, ve kterých pracuje na posílení globálního programu udržitelného rozvoje. Po přijetí Agendy udržitelného rozvoje v roce 2015, jejímž hlavním cílem je vymýcení chudoby, ochrana planety a zajištění klidu a prosperity pro všechny lidi do roku 2030, UNDP podporuje úsilí zemí při dosažení těchto cílů.

UNDP je součástí Rozvojové skupiny OSN (UNDG – *United Nations Development Group*), která spojuje 32 fondů, programů, specializovaných agentur, oddělení a úřadů OSN, které se podílejí na rozvoji. Mezi členy najdeme mimo UNDP také UNEP, Vzdělávací, vědeckou a kulturní organizací OSN (UNESCO) či již zmíněné UN Women. UNDG předsedá správce Rozvojového programu OSN. UNDG slouží jako fórum na vysoké úrovni pro společnou tvorbu politiky. Podporuje, řídí, sleduje a dohlíží na koordinaci rozvojových operací ve 165 zemích. Cílem Rozvojové skupiny je zefektivnění rozvojových aktivit OSN na úrovni jednotlivých zemí (UNDG nedatováno).

Řídícím orgánem Programu pro rozvoj je výkonná rada, která je složena z 36 zástupců vyspělých i rozvojových zemí. Hlavním výstupem UNDP je každoroční Zpráva o lidském rozvoji (OSN nedatováno c). UNDP je financován z dobrovolných příspěvků členských států OSN, mnohostranných organizací, soukromých firem a dalších příspěvků (UNDP nedatováno c).

UNDP se snaží šířit povědomí o závažných tématech, která jsou součástí udržitelného rozvoje (HIV/AIDS, chudoba, klimatické změny a jiné). K propagaci důležitých témat využívají dobrovolné práce a podpory významných osobností, tzv. velvyslanců dobré vůle (*Goodwill Ambassadors*). Jejich talent a sláva napomáhá k rychlejšímu dosažení rozvojových cílů tisíciletí. Jsou to lidé, kteří se snaží udělat z planety lepší místo k životu. Velvyslanci dobré vůle jsou například herec Antonio Banderas, který upozorňuje na problém chudoby, či Connie Brittonová, herečka a zpěvačka, která se věnuje především rovnosti žen a mužů. Connie také osobně navštívila Keňu a Rwandu (UNDP nedatováno d). UNDP je také možné sledovat na sociálních sítích (Twitter, Facebook, Instagram). Program pro rozvoj se také na globální rozvojové problémy snaží upoutat dárkovými předměty, které je možné zakoupit na jejich oficiálních stránkách.

2 Komise zřízené OSN k řešení environmentálních otázek

2.1 Světová komise pro životní prostředí a rozvoj

Světová komise pro životní prostředí a rozvoj (WCED – *World Commission on Environment and Development*) byla ustanovena v roce 1983 z rozhodnutí Valného shromáždění OSN z důvodu narůstajících škod v životním prostředí zaviněných lidskou činností (Soukupová 2011: 27). Cílem komise bylo navrhnout řešení vzájemného vztahu mezi hospodářským rozvojem a ochranou životního prostředí. Komise měla přezkoumat závažné problémy životního prostředí a rozvoje, definovat nové formy mezinárodní spolupráce a prohloubit povědomí a angažovanost v činnostech jednotlivců, dobrovolných organizací, korporací a vlád. Komise byla zřízena jako nezávislá instituce se vztahem k vládám jednotlivých členských států a k OSN, nebyla jimi však řízena (Soukupová 2011: 27). Komise fungovala po dobu tří let pod vedením norské ministerské předsedkyně Gro Harlem Brundtlandové, pod jejímž vedením Komise vydala v roce 1987 závěrečnou zprávu s názvem *Naše společná budoucnost* (Kolářová 2006: 8). Komise byla složena z 21 členů z celkem 20 zemí a svoji činnost zahájila k 1. 11. 1984 v Ženevě. Během svého působení Komise zasedala v různých částech světa, kvůli tomu, aby členové lépe porozuměli ekologické situaci v různých regionech. Při zasedáních v těchto regionech probíhala veřejná slyšení, na kterých mohl kdokoliv vystoupit a vyjádřit své postoje k dané otázce. Znamé je poslední zasedání Komise v Tokiu, ze dne 27. 2. 1987, na kterém bylo vydáno prohlášení známé jako „*Tokijská Deklarace*“. Prohlášení obsahuje stručné shrnutí výsledků Komise, které jsou obsažené v závěrečné zprávě (Soukupová 2011: 27).

Zpráva WCED *Naše společná budoucnost (1991)* na necelých 300 stranách navrhuje možná řešení toho, jak může hospodářský růst fungovat s ohledem na ochranu životního prostředí. Zpráva navrhla, aby globální environmentální problémy byly řešeny s využitím nového typu hospodářského růstu, který byl pojmenován jako trvale udržitelný rozvoj. Zpráva tedy

nedoporučovala zastavení hospodářského rozvoje, nýbrž jeho změnu. WCED ve zprávě přinesla dnes známou definici: „*Udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který zajistí naplnění potřeb současných generací, aniž by bylo ohroženo splnění potřeb generací příštích.*“ (Naše společná budoucnost 1991). Zpráva charakterizuje udržitelný rozvoj jako jedno z kritérií národní politiky a uvádí, že by měl být i klíčovým bodem mezinárodní spolupráce. Zpráva také doporučuje státům, aby při rozhodování braly v potaz ekonomické i environmentální hlediska a ochraňovaly přírodní zdroje. Zpráva zároveň klade důraz na odstraňování rizik a novou orientaci techniky (Naše společná budoucnost 1991).

Zpráva Světové komise pro životní prostředí a rozvoj byla Valným shromážděním schválena, nicméně však VS konstatovalo, že jakkoliv je Zpráva obsáhlá, nebylo z ní patrné, jak by měl udržitelný rozvoj vypadat v konkrétních regionech. Kromě toho nebylo zcela jasné, do jaké míry je možné aplikovat teoretické poznatky WCED do praxe a hlavně, zda s tím budou členské země souhlasit. Z tohoto důvodu byla svolána na červen 1992 Konference OSN o životním prostředí a rozvoji do hlavního města Brazílie, Rio de Janeiro (Moldan 1994: 89).

2.2 Komise OSN pro udržitelný rozvoj

Komise OSN pro udržitelný rozvoj (CSD – *The United Nations Commission on Sustainable Development*) vznikla z rozhodnutí Valného shromáždění OSN v prosinci roku 1992, aby zajistila efektivní plnění závěrů přijatých na Konferenci o životním prostředí a rozvoji, která se konala v Rio de Janeiro v červnu téhož roku. Komise dohlížela na naplňování Agendy 21 a Deklarace z Ria o životním prostředí a rozvoji. Stejně tak dohlížela na provádění Johannesburgského implementačního plánu na místní, národní, regionální a mezinárodní úrovni. Komise OSN pro udržitelný rozvoj se scházela každé dva roky v New Yorku (UN Sustainable development nedatováno a). Komise představovala jedinečné fórum pro řešení komplexního a trvale udržitelného rozvoje za účasti vládních i nevládních aktérů (MŽP nedatováno c).

Jedenácté zasedání Komise OSN pro udržitelný rozvoj, které se konalo ve dnech 28. dubna – 9. května 2003 bylo klíčové pro její další fungování. Hlavním cílem zasedání bylo rozpracovat představy o budoucích tematických prioritách CSD, o organizaci její činnosti a dalších souvisejících aspektech. Výstupem z jednání byla změna CSD, oproti minulosti byl nově kladen důraz na implementaci, CSD se neměla zabírat obecnou diskusí, ale měla věnovat mnohem větší pozornost konkrétním analýzám a hodnocením provedených činností. CSD se měla soustředit na vyvážení a integraci udržitelného rozvoje. Odrazem těchto změn je zejména zavedení dvouletých cyklů jednání, implementačních fór a expertních fór (Centrum pro otázky životního prostředí, Univerzita Karlova nedatováno).

Na svém 11. zasedání CSD rozhodla, že svůj víceletý program práce bude od roku 2004 organizován v sedmi dvouletých cyklech, přičemž každý cyklus bude zaměřen na vybrané otázky. Dvouletý cyklus zahrnuje jeden rok posuzování a hodnocení a druhý rok je věnován politickým procesům a rozhodnutím o opatřeních, která by eliminovala překážky (UN Sustainable development nedatováno b). První implementační cyklus v letech 2004 – 2005 se věnoval především problémům vody, kanalizace a lidských obydlí. Hlavními tématy druhého implementačního cyklu v letech 2006 – 2007 byly průmyslový rozvoj, klimatické změny, energie pro udržitelný rozvoj a znečištěné ovzduší. Třetí implementační cyklus v letech 2008 – 2009 řešil otázky zemědělství, rozvoj venkova, desertifikaci, degradaci půdy a sucho. Čtvrtý implementační cyklus se soustředil na problémy udržitelné dopravy, chemických látek a odpadů a na udržitelnost těžebního průmyslu. V letech 2012 – 2013 se v pořadí 5. implementační cyklus věnoval ekosystémům, biologické rozmanitosti, udržitelné správě lesů a udržitelnému cestovnímu ruchu. Šestý implementační cyklus 2014 – 2015 byl zaměřený na problémy oceánů a moří, malých ostrovních rozvojových zemí a na snižování rizika a katastrof. Poslední sedmý cyklus (2016 – 2017) celkově hodnotil provádění Agendy 21 a Johannesburgského implementačního plánu (UN Sustainable development nedatováno b).

3 Konference pořádané OSN k environmentálním otázkám

3.1 Konference OSN o životním prostředí člověka, Stockholm

Ještě před samotnou Konferencí je třeba upozornit na dva významné milníky, respektive vydání dvou publikací, které významně napomohly ekologickému uvědomění a rozšířily povědomí lidí o tom, že má smysl se ochranou životního prostředí zabývat. První knihou je *Mlčící jaro* od americké biologky Rachel Carsonové z roku 1962. Carsonová (1962) ve své knize upozorňuje na nebezpečí používání chemických pesticidů a dalších jedovatých látek. Zároveň také varuje, k jak velké katastrofě by jejich další užívání mohlo vést. Šuta (2007) popisuje, jakému tlaku ze strany chemického průmyslu musela Carsonová po vydání knihy čelit, dokonce měla být výrobcí pesticidů obviněna za hysterku a komunistku. Navzdory těmto reakcím kniha Carsonové vynesla značnou slávu a díky ní dostala stovky pozvání k přednáškám a diskuzím po celém světě. Kniha byla výjimečná hlavně v tom, že dokázala již dříve známá fakta převést do textu, který byl pochopitelný i pro laickou veřejnost. V reakci na knihu *Mlčící jaro* vznikly tisíce nevládních organizací pro ochranu životního prostředí a státy zakládaly nové instituce se specializací na ochranu životního prostředí. V roce 2001 byla ve Stockholmu podepsaná úmluva o eliminaci dvanácti nejvýznamnějších persistentních organických látek, a to včetně pesticidů, na které ve své knize Carsonová upozornila. Úmluva byla navržena Programem OSN pro životní prostředí (Šuta 2007).

Druhou publikací je kniha *Meze růstu* (Meadows, et al. 1972), která sloužila jako podklad pro Konferenci OSN o životním prostředí člověka. Kniha byla vydaná v roce 1972 jako zpráva Římského klubu pod vedením Dennise Meadowse, dalšími autory jsou Donnella Meadowsová, Jørgen Randers a William W. Behrens III. Římský klub je sdružení ekonomů, vědců, humanistů, průmyslníků a pedagogů (Meadows, et al. 1972: 9). Zpráva informovala o dosažení určité meze, kdy budou vyčerpány přírodní zdroje. Zpráva dále navrhovala spolupráci mezi jednotlivými státy, mezinárodními organizacemi,

obchodními společnostmi a dalšími aktéry, a to vše pod záštitou nějakého globálního režimu (Krčálová 2011: 200).

Hlavní role koordinátora připadla Organizaci spojených národů, která svolala první konferenci OSN pod názvem Konference OSN o životním prostředí člověka do Stockholmu v roce 1972. Konference se konala ve dnech 5. – 6. června. Byla to vůbec první snaha o nějaké globální nastolení principů environmentální politiky (Ritschelová et al. 2002: 41). Konference se zúčastnili zástupci z celkem 113 států, zástupci mezivládních agentur a nevládních organizací. Celkový počet delegátů převyšoval počet 1200 (Bittner 2013: 100). Konferenci předsedal kanadský diplomat z oblasti životního prostředí Maurice Strong.

Heslo Stockholmské konference bylo „Pouze jedna Země“, organizátoři chtěli poukázat na základní poselství tohoto setkání, tedy na globální povahu problému životního prostředí (Moldan 1994: 89). Konference shrnula environmentální problémy do čtyř oblastí, které čelily akutním ekologickým hrozbám a bylo nutné jím věnovat patřičnou pozornost. První oblastí byly nebezpečné odpady, ať už ve formě emisí, odpadních vod či toxických látek, které ohrožovaly nejen životní prostředí, ale i zdraví lidí. Další oblastí, které hrozil z dlouhodobého hlediska ekologický problém, bylo narušování systémů – například narušování stratosférické ozonové vrstvy, klimatického systému atmosféry a oceánu, hydrologického cyklu apod. Dalším okruhem, na který Konference upozornila, bylo přečerpávání přírodních zdrojů. Za poslední ohroženou oblast byla uvedena snižující se biodiverzita – redukce biologického bohatství (Miškolci 2013: 51–3).

Konference otevřela i téma rozdílnosti mezi jednotlivými státy, konkrétně rozdíly mezi bohatými (rozvinutými) a chudými (rozvojovými) státy. Rozvojové země se obávaly, že životní prostředí je jen zástěrkou pro to, aby se odvrátila pozornost od problémů, které je sužují, a to extrémní chudoba a obava z budoucnosti. Některé rozvojové země dokonce zvažovaly, že by konferenci ve

Stockholmu bojkotovaly (Black 2012). V souvislosti s tématem rozvojových zemí vystoupila na konferenci ve Stockholmu Indira Gándhiová (Indira Gándhi cit. dle Mathiesen 2014), tehdejší ministerská předsedkyně Indie, která se ve svém projevu na konferenci ve Stockholmu ztotožnila s myšlenkou ochrany životního prostředí a globálního zaštitění pod správou OSN, nicméně zdůraznila, že skutečně existují pochybnosti o tom, zda to nemá pouze za cíl odvrátit pozornost od problémů války a chudoby. Upozornila na skutečnost, že se rozvojové země nemohou zabývat životním prostředím v případě, že jejich obyvatelé řeší existenční problémy. Zároveň připomenula, že environmentální problémy nemají původ v nadměrné industrializaci, ale odrážejí nedostatečný vývoj zemí. Pro rozvojové státy je složité se nadále rozvíjet, když je limitují mezinárodní smlouvy a jiná opatření, která v minulosti oproti nim nelimitovala dnes vyspělé státy. Mathiesen (2014) uvádí, že její slova byla později kritizována, zejména jí bylo vytýkáno, že během jejího funkčního období bylo zapotřebí více vůle v boji proti chudobě a také to, že vláda se soustředila spíše na pomoc střední třídě, namísto pomoci nejchudší vrstvě.

První globální konference na ochranu životního prostředí vyzvala k okamžitým akcím na ochranu životního prostředí, a to na státní i mezinárodní úrovni. V reakci na Stockholmskou konferenci se v jednotlivých státech začaly zakládat ministerstva životního prostředí a další environmentálně zaměřené úřady (Bittner 2013: 100). Mezi nejvýznamnější krok řadíme založení Programu OSN pro životní prostředí (viz kapitola 1.1.3). Moldan (1994) popisuje další dopady Stockholmské konference: v jednotlivých státech byly například přijaty zákony na ochranu životního prostředí, dále se zaváděly standardy kvality jednotlivých složek prostředí, určily se přípustné limitní hodnoty škodlivých emisí do ovzduší a vody. Moldan (1994) udává, že v 70. letech se zaměřovala pozornost zejména na kvalitu ovzduší a vod, přičemž následná nápravná opatření měla většinou podobu budovni čistíček odpadních vod a filtračních zařízení u zdrojů znečištění ovzduší.

Mezi nejdůležitější dokumenty, které vzešly z konference ve Stockholmu, řadíme Deklaraci OSN o životním prostředí člověka, Rezoluci o institucionálních a finančních opatřeních a Akční plán pro životní prostředí.

3.2 Konference OSN o životním prostředí a rozvoji, Rio de Janeiro

Po Konferenci ve Stockholmu proběhlo několik důležitých událostí, které měly mezinárodní dopad. Rok po Stockholmské konferenci proběhla například ropná krize, kdy státy OPEC několikanásobně zvýšily cenu ropy a výrazně snížily její dodávky do západních zemí, což mělo za důsledek přehodnocování energetické náročnosti, vyšší investice do energetických úspor, zvyšování efektivnosti výroby a další investice na výzkum a vývoj v oblasti obnovitelných zdrojů (Bittner 2013: 100–101).

Konference OSN o životním prostředí a rozvoji se konala v brazilském Rio de Janeiro ve dnech 3. – 14. června 1992, a to záměrně na 20. výročí Stockholmské konference. Konference byla svolána za účelem řešení otázek, které vzešly ze závěrečné zprávy WCED (viz kapitola 2.1). Valné shromáždění v rezoluci č. 44/228 jasně vytyčilo cíl Konference – dohodnout se na přesné podobě toho, jak má vypadat udržitelný rozvoj, jakým způsobem by se ho mělo dosáhnout a jakou podobu má mít v jednotlivých státech, zejména v těch rozvojových (Moldan 1992: 10). Konference v Riu se zúčastnilo na 178 členských zemí OSN. Světovému summitu předcházelo několik let příprav, pečlivě se připravovaly i vlády velkých zemí, od kterých se očekávalo, že se budou jakožto největší znečišťovatelé nejvíce finančně podílet. Přípravy Konference neunikly ani světovému tisku, naopak tématu věnoval patřičnou pozornost. Konalo se několik přípravných konferencí v různých regionech, pro Evropu se konference konala v norském Bergenu. Přípravy zcela odpovídaly tomu, jak velký úkol si na sebe OSN vzala – a to nastavení přechodu od zemědělské a průmyslové revoluce k trvale udržitelnému rozvoji, protože jediné tak se dá předejít ekologické krizi. Účastníci se na Konferenci shodli, že hlavní příčinou krize jsou trvale neudržitelné vzorce výroby a spotřeby (Moldan 1992: 7–11; Kolářová 2006: 9).

Konference OSN o životním prostředí a rozvoji potvrzovala ustanovení z Konference ve Stockholmu a v návaznosti na ní cílila na navázání nových partnerských vztahů na globální úrovni. Konference se mimo to zaměřila na novou úroveň vzájemné spolupráce mezi státy, klíčovými společnostmi a lidmi, kteří mají zájem na vytvoření mezinárodních dohod, které budou respektovat zájmy všech a zároveň budou ochraňovat nedělitelnost globálního spojení životního prostředí a rozvoje a budou uznávat vzájemné propojení všeho na Zemi (Moldan 1993: 11).

Paralelně se Summitem Země, se v Rio de Janeiro konalo i několik dalších akcí, například světové fórum nevládních organizací, vědecké konference, různá vystoupení domorodých obyvatel z různých koutů světa a veletrhy ekologické techniky. To vše mělo přispět k vzájemné shodě mezi státy. Nicméně na Konferenci opět panovalo napětí mezi státy Jihu a Severu. Státy Jihu se jak uvádí Moldan (1992) soustředily na odstranění chudoby a státy Severu se naopak zabíraly globálními problémy – zejména ochranou ozónové vrstvy. Státy Jihu podle Moldana (1992) právem poukazovaly na fakt, že státy Severu (ačkoliv se v nich soustředí pouze jedna čtvrtina obyvatel planety) spotřebovávají až 70 % přírodních zdrojů a jsou tedy odpovědné za zlepšení situace. Státy Jihu chtěly soustředit globální spolupráci především na hospodářskou oblast, kde se vyskytují markantní rozdíly mezi oběma stranami. Dále státy Jihu argumentovaly, že životní prostředí musí být chráněno pouze z finančních prostředků států Severu. Státy Severu (Moldan 1992) se odpovědnosti nebránily, nicméně poukazovaly na to, že pro odstranění globálních problémů je nutná spolupráce všech.

Konference v Rio de Janeiro byla formálně velmi úspěšná, mezi tři nejdůležitější dokumenty patří Deklarace z Ria de Janeiro o životním prostředí a rozvoji, Agenda 21 a Zásady obhospodařování lesů. Na Summitu Země byly podepsány i další dva dokumenty: Dohoda o ochraně biologické různorodosti a Dohoda o změně klimatu. Moldan (1992) uvádí, že Úmluva o změně klimatu byla podepsána 153 zástupci členských států, stejně tak jako Úmluva o ochraně

biologické různorodosti. Úmluva o ochraně biologické různorodosti však nebyla podepsána Spojenými státy a to z důvodu, že se úmluva dotýká i otázek biotechnologií, kde je několik kontroverzních oblastí, které se týkají zejména autorských práv. V čemž, jak dodává Mlčoch (1992), Spojené státy viděly ohrožení národních komerčních zájmů. Deklarace z Rio de Janeiro o životním prostředí a rozvoji (Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment 1972) se soustředí zejména na rozvojové státy, na princip předběžné opatrnosti, na zahrnutí nákladů na ochranu životního prostředí do cen výrobků, provádění hodnocení důsledků na životní prostředí před zahájením činnosti a povinnost informovat jiné státy o možnostech přeshraničního poškození životního prostředí. Agenda 21 (1972) je zásadní dokument, který se zabývá udržitelným rozvojem, je to v podstatě strategický plán pro celé 21. století. Je to zároveň jeden z nejrozsáhlejších dokumentů (350 stran), který se zabývá problematikou životního prostředí a dalších souvislostí.

Na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji byla vyjádřena podpora OSN vládám v oblasti výroby (jednalo se o přehodnocení produkce toxických látek – olova, benzínu a jedovatých odpadů), v otázkách alternativních zdrojů energie jakožto náhrady za fosilní paliva, kterým se mimo jiné přisuzuje podíl na klimatických změnách (Bittner 2013). OSN podpořilo vlády v otázkách hromadné dopravy jakožto způsobu řešení emisí, přetíženosti měst a eliminace smogu. V neposlední řadě OSN vyjádřilo podporu při řešení otázek týkající se znepokojujícího nedostatku vody (Bittner 2013).

Josef Vavroušek (1992) připisuje úspěchům Konference zejména obecné principy, vědecká doporučení a technická řešení, která byla přijata na základě širokého konsenzu. Dále potom fakt, že státy Severu přislíbily ekonomickou pomoc zemím Jihu ve výši alespoň 0,7 % svého hrubého národního produktu. Státy Jihu uznaly, že je nezbytné zpomalit prudký růst populace a zároveň vyjádřily svoji ochotu aktivně se podílet na mezinárodním řešení této otázky (před tím trvaly na tom, že je to pouze jejich vnitřní záležitost. Vavroušek (1992) ale vyzdvihuje i tři hlavní neúspěchy konference, první se týká institucionálního

uspořádání OSN. OSN byla totiž založena za zcela jiných politických, ekonomických i ekologických podmínek a postupně se pouze rozšiřovala o nové instituce, je však nutné mezi nimi zajistit systém vzájemných vazeb. Druhý nevyřešený problém vidí v celkovém uspořádání světového ekonomického systému. Tržní ekonomika totiž vede ke skoro neomezenému stupňování materiální spotřeby – což rozporuje omezenému množství přírodních zdrojů a nutnosti jejich ochrany. Posledním bodem, který podle Vavrouška (1992) Konference nevyřešila, je transformace lidských hodnot, a to směrem k humanismu, solidaritě, toleranci a harmonickému vztahu k environmentálnímu prostředí.

3.2.1 FORUM RIO +5, Summit Země + 5/Summit II

Ve dnech 13. – 19. března 1997 se uskutečnilo v Rio de Janeiro FORUM RIO + 5, setkání více jak 650 zástupců z různých zemí světa, za účelem převedení myšlenky udržitelného rozvoje do praxe (*From Agenda to Action*) a připravení dalšího postupu pro třetí tisíciletí (Prchlík 1998). Proces posledních pěti let označovaný jednoduše jako Rio + 5 měl za úkol shromáždit dosažené výsledky a vyhodnotit účinnost jednotlivých opatření v různých světových regionech. Prchlík (1998) popisuje, že během konference se sešlo několik pracovních skupin, které vznesly kritické připomínky i významná doporučení, týkající se zejména nutnosti změny postoje vůči životnímu prostředí, životnímu a konzumnímu stylu. Skupiny kritizovaly nedostatečné zapojení veřejnosti při řešení otázek životního prostředí a nedostatek legislativních nástrojů trvale udržitelného rozvoje.

Setkání bylo organizováno Výborem Země, nevládní organizací, která byla založena na Konferenci v roce 1992. Závěrem tohoto setkání byla série několika doporučení ať už na regionální nebo globální úrovni pro trvale udržitelný rozvoj. Tato doporučení byla předložena Výboru Spojených národů pro trvale udržitelný rozvoj (*UN Commission on Sustainable Development*) a následně také zvláštnímu zasedání Valného shromáždění, které se konalo v červnu. Jedinečnost FORA RIO + 5 je zejména v tom, že dalo prostor společenským organizacím

i jednotlivcům posoudit dosavadní proces trvale udržitelného rozvoje, uznat zásluhy nevládních organizací a celkově vytvořit globální fórum (Prchlík 1998). Výsledkem zasedání bylo několik dokumentů: Návrh Charty Země, Místní a Národní postupy pro trvale udržitelný rozvoj, Finanční nástroje pro trvale udržitelný rozvoj a ekonomické podněty pro podporu místních a národních mechanismů pro trvale udržitelný rozvoj, Místní, národní, regionální a globální dohody o trvale udržitelném rozvoji mezi občanskou společností, soukromým sektorem a vládou a nakonec Doporučení pro výbor Spojených národů pro trvale udržitelný rozvoj a pro Mimořádné Valné shromáždění OSN v červnu 1997 (Prchlík 1998). FORUM RIO + 5, jak uvádí Prchlík (1998), splnilo patřičná očekávání, provedlo zhodnocení dosažených výsledků, stanovilo cíle pro další období a připravilo důležité dokumenty pro mimořádné zasedání VS.

Pět let po konání Konference o životním prostředí a rozvoji bylo do New Yorku svoláno zvláštní zasedání Valného shromáždění OSN. Zasedání se konalo ve dnech 23. – 27. června 1997. Účelem zasedání bylo přezkoumat, jakého pokroku se dosáhlo v naplňování závěrů Summitu Země konaného v roce 1992. Zvláštní zasedání VS OSN můžeme nalézt také pod názvy Summit Země + 5 či Summit II. Zasedání VS se soustředilo pouze na některé oblasti, oproti až příliš širokému záběru Konference (Moldan 2001: 28–29). Zasedání se zaměřilo na 4 témata, prvním tématem bylo řešení integrace celkové environmentální, hospodářské, sociální a rozvojové politiky. Vyspělé země přislíbily rozvojovým zemím větší pomoc, ale ve skutečnosti došlo k jejímu snížení. Druhým tématem byl růst lidské populace a zdraví populace. Dle tehdejšího výzkumu OSN (Moldan 2001: 28–29) růstová míra klesala rychleji, než se předpokládalo. V souvislosti se zdravím populace se řešila očekávaná délka života, která celkově mírně rostla, vyjma některých oblastí subsaharské Afriky. Další problém se ukázal v podobě městského stresu, který se projevil z důsledku pokračující urbanizace v rozvojových zemích. Ve vážných problémech byli také lidé žijící na malých ostrovních státech, kteří se obávali stoupající mořské hladiny z důsledku globálního oteplování. Třetím tématem byla problematika rozvoje klíčových

hospodářských odvětví (energetika, doprava, zemědělství, cestovní ruch), která jsou úzce spojena s životním prostředím a čerpáním přírodních zdrojů. Zejména zahraniční cestovní ruch se ukázal jako velký problém pro ekologicky zranitelná místa. Co se energetických zdrojů týká, vyspělé země spotřebu primárních energetických zdrojů nenavýšily, nikoliv tak ale rozvojové země, které svoji spotřebu stále zvyšovaly, což bylo pochopitelné ale nebezpečné zároveň. Do této kategorie nepatřila oblast průmyslu, a to z toho důvodu, že situace se za poslední roky změnila. Průmyslové podniky své chování změnily, a to díky využití systémů environmentálního managementu (Moldan 2001: 29). Posledním čtvrtým tématem, na které se zasedání zaměřilo, byly složky životního prostředí, zejména jejich globální rozměr. Do tématu spadají otázky zdrojů sladkých vod, moří i oceánů, lesů, ovzduší, chemikálií, odpadů, degradace půd a snižování biologické rozmanitosti. Největší obavy vzbudilo znečištění oceánů, úbytky lesů a prudký úbytek rostlinných a živočišných druhů (Moldan 2001: 29). Obava z poškození půdy, lesů, ovzduší a vody vystřídala do té doby největší obavy z vyčerpání neobnovitelných zdrojů, které panovaly v 70. letech 20. století. Závěrečný dokument Summitu Země +5 definuje několik oblastí, u kterých je nutné přijmout patřičná opatření: úplná eliminace chudoby, změna struktury spotřeby a výroby, vzájemná podpora obchodu, životního prostředí a udržitelného rozvoje, zamezení rozšiřování pouští, udržení zásob pitné vody, zajištění ochrany oceánů, biodiverzity a atmosféry, podněcování využití udržitelných zemědělských technologií, rozvíjení udržitelné turistiky – zejména v malých ostrovních rozvojových státech, omezení dopadů mezinárodní dopravy zboží na životní prostředí, důraz na využívání ekologicky šetrných výrobků, zvyšování ekoeфекtivnosti a zrušení dotace na výrobu a spotřebu energie (Ritschelová, et. al. 2002: 44–45).

Summit RIO + 5 byl často vnímán negativně, jelikož se nepodařilo přijmout žádné konkrétní závazky týkající se snížení škodlivých emisí a dalšího znečištění, nebyla také podepsána žádná nová globální úmluva. Vyspělé státy rovněž nepříslíbily žádnou novou finanční pomoc. A ačkoliv se dle výsledků

situace po Konferenci v Riu v roce 1992 zhoršila a Summit konstatoval naléhavou potřebu zvrátit dosavadní nepříznivou situaci, nebyla předložena žádná radikální řešení (Moldan 2001: 29). Nicméně jak Moldan (2001) dodává, byl to krok správným směrem, jelikož se zasedání zúčastnilo kolem 40 hlav států a vlád, mezi nimi také představitelé zemí G7, naprostá většina států OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) a zástupci rozvojových zemí. Úspěch summitu je také v tom, že se podařilo přesvědčit světovou veřejnost o vážnosti daných problémů a dostalo se jim prostřednictvím Summitu pozornosti na nejvyšších politických fórech.

3.3 Summit milénia, New York

Summit milénia (*Millennium Summit*) se konal ve dnech 6. – 8. září 2000 v New Yorku. Summitu se zúčastnilo na 149 nejvyšších představitelů států a vlád a další vysoce postavení úředníci z více než 40 zemí (UN nedatováno b). Summit přijal 8 Rozvojových cílů tisíciletí (MDGs – *Millenium Development Goals*) které definují celosvětovou agendu v oblasti lidského rozvoje do roku 2015. Environmentální problematikou se přímo zabýval cíl číslo 7, dle kterého měla být do roku 2015 zajištěná trvalá udržitelnost životního prostředí. BBC (2015) popisuje, že od stanovení cíle mělo v roce 2015 více než 200 milionů lidí přístup k čisté vodě a žili v čistějším prostředí. OSN (2015 d) dodává, že v roce 1990 mělo přístup k čisté vodě pouze 75 procent světové populace, v roce 2015 mělo k pitné vodě přístup více než 90 procent lidí. Dále získalo 2,1 miliardy lidí celosvětový přístup k bezpečné sanitaci (kanalizace a toalety). Od roku 1990 počet lidí vylučujících na volných prostranstvích klesl téměř o polovinu. Dalším významným úspěchem v oblasti životního prostředí v roce 2015 byla faktická eliminace látek, které zapříčiňovaly úbytek ozónové vrstvy. Díky tomu se očekává, že ozónová vrstva se do poloviny tohoto století opět obnoví. Značným úspěchem bylo také to, že v rozvojových zemích klesl podíl městského obyvatelstva žijícího v příměstských chudinských čtvrtích z 39,4 procenta v roce 2000 na 29,7 procenta v roce 2004. Nicméně řada problémů i nadále přetrvávala, například v roce 2010 zmizelo cca 5,2 milionů hektarů lesa. Dalším problémem

byl přetrvávající nadměrný rybolov, který vedl k poklesu druhů, které nebyly ohroženy, z 90 procent v roce 1974 na 71 procent v roce 2011 (OSN 2015 d).

3.4 Světový summit o udržitelném rozvoji, Johannesburg

Světový summit o udržitelném rozvoji (WSSD – *The World Summit on Sustainable Development*) se konal ve dnech 26. 8. – 4. 9. 2002 v jihoafrickém Johannesburgu. Summit v Johannesburgu byl dalším krokem na cestě k udržitelnému rozvoji. Světového summitu se zúčastnilo několik tisíc představitelů národních vlád, mezinárodních organizací a neziskových organizací. V průběhu Summitu se prezentovaly výsledky dosažené od Summitu Země v Riu de Janeiro, přitom byl kladen důraz na analýzu jednotlivých překážek, které bránily zavedení přijatých principů udržitelného rozvoje (Ritschelová, et. al. 2002: 45). Na přípravě summitu se podílely jednotlivé státy, ale i velké množství významných mezinárodních organizací (např. OECD), které se přihlásily k jeho koncepci, většina z nich si pro účely summitu připravila „své vize udržitelného rozvoje (Moldan 2009: 95–97). Mezi pěti hlavními tématy, které se projednávaly na Světovém summitu o udržitelném rozvoji, byly globalizace, harmonizace rozvoje a životního prostředí, chudoba a miléniové cíle rozvoje, model spotřeby a výroby a ochrana biodiverzity a přírodních zdrojů (Bittner 2013: 104).

Kofi A. Annan (nedatováno), tehdejší generální tajemník OSN, zmiňoval v souvislosti se Světovým summitem o udržitelném rozvoji slovo odpovědnost, podle něhož je to slovo, které ztělesňuje naději, kterou OSN do Summitu vkládá. Popisuje odpovědnost člověka k člověku a odpovědnost vůči naší planetě, její přírodní bohatství a také odpovědnost člověka vůči zajištění bezpečnosti a blahobytu pro další generace. V době konání summitu bylo jisté, že je nutné něco změnit, než bude pozdě v souvislosti s množstvím emisí, klimatickými změnami, kácením lesů a znečištěním vod. Podstatou konání summitu je motivovat lidi nezavírat oči před touto pravdou. Dalším úkolem bylo přesvědčit politické představitele, že je mnohem více nákladné platit později za následné škody na životním prostředí, než jim předejít pomocí opatření (Annan

nedatováno). Kofi A. Annan (nedatováno) také vyzdvihuje fakt, že jsou to primárně vlády, které nesou odpovědnost za splnění závazků ze Summitu Země (1992). Do jejich čela se musí postavit především nejbohatší státy, protože mají potřebné finanční a technologické zdroje a také proto, že přispívají mnohem více ke globálním problémům. Rozvojové státy mají ale samozřejmě také svůj díl odpovědnosti.

Na Světovém summitu byl znovu potvrzen závazek OSN vůči implementaci Agendy 21 a Programu pro další implementaci Agendy 21. Také byl potvrzen cíl splnit všechny mezinárodní závazky a dohody, které byly přijaty po roce 1992, včetně závazků obsažených v Rozvojových cílech tisíciletí (Ritschelová, et. al. 2002: 45). Mezi konkrétní nejvýznamnější závazky můžeme zařadit snížení počtu lidí, kteří nemají přístup k pitné vodě do roku 2015 o polovinu, obnovu rybolovných oblastí a zachování biodiverzity do roku 2015. Dále vyřazení toxických chemikálií z činnosti do roku 2005 a další závazky v oblasti zvyšování užívání obnovitelných zdrojů energie. Většina závazků spíše opakovala Rozvojové cíle tisíciletí (Bittner 2013: 104). Účastnické státy podpořily koncepci trvale udržitelného rozvoje a přijaly závazky ke zlepšení života pro lidi žijící v chudobě a také přijaly závazek, že zastaví globální zhoršování životních podmínek. Konkrétní závazky k oblasti energie, zdraví, ochrany diverzity, zemědělství a další všeobecné závazky můžeme nalézt v dokumentu realizačního plánu (Miškolci 2013: 56–58).

Ke konkrétním závazkům se dle Ritschelové et al. (2002) zavázaly i jednotlivé země. Francie a Británie se zavázaly, že poskytnou každá 100 milionů USD na podporu přípravy a projekce soukromých investic v rámci rozvojových programů zemí třetího světa. Itálie na oplátku těmto zemím odpustí dluhy v celkové výši 4 miliardy USD. Spolková republika Německo se zavázala, že v průběhu následujících pěti let bude realizovat projekt, který sleduje intenzivnější využívání obnovitelných energetických zdrojů a následně bude získané poznatky a zkušenosti sdílet s ostatními na mezinárodní konferenci.

Závěr ze Světového summitu podle Moldana (2009) zní, že udržitelný rozvoj má tři rozměry: sociální, ekonomický a environmentální a měl by tak být obecně přijímaným rámcem pro rozvoj společnosti v příštím období. Všechny rozměry udržitelného rozvoje jsou stejně důležité a musí se nalézt vzájemné propojení. Za věcný výsledek můžeme považovat to, že se tak různorodá společnost lidí dokázala shodnout na znění základních dokumentů, na Johannesburgské deklaraci o udržitelném rozvoji a Implementačním plánu z Johannesburgu. Implementační plán, na rozdíl od Agendy 21, přechází od myšlenek ke konkrétním činům (Kolářová 2006: 10). Na Summitu byla také přijata strategie WEHAB (Water – Energy – Health – Agriculture – Biodiversity), která se zaměřuje na šíření technologií, životního stylu a dalších otázek, které prolínají různé stránky života. Ačkoliv se účastnické země nedokázaly shodnout na vytvoření globálního fondu solidarity, byly dohodnuty alespoň partnerské programy mezi jednotlivými státy, firmami a organizacemi. Norové fond například odmítli proto, že byli toho názoru, že dosavadní rozvojová pomoc je prostě neúčinná a považovali dílčí partnerské projekty za mnohem účinnější (Kolářová 2006: 10).

3.5 Konference OSN o udržitelném rozvoji, Rio de Janeiro/ Rio + 20

Konference OSN o udržitelném rozvoji (UNCSD – *United Nations Conference on Sustainable Development*) se konala ve dnech 20. – 22. června 2012 v brazilském Rio de Janeiro. Konference se uskutečnila přesně 20 let po Konferenci OSN o rozvoji a životním prostředí v roce 1992, proto se někdy označuje pouze jako Rio + 20. Konference OSN o udržitelném rozvoji byla svolána za účelem zhodnocení procesů v souvislosti s udržitelným rozvojem za posledních 20 let (Ekolist¹ 2012). Z hlediska počtu účastníků se jednalo do roku 2012 o největší akci OSN, Konference se zúčastnilo cca 45 000 delegátů, z toho 12 000 delegátů ze 188 členských a tří pozorovatelských zemí a také 9800 zástupců z nevládních organizací a hlavních zájmových skupin (MŽP nedatováno

¹ Ekolist (jak uvádí na svých stránkách) bylo jediné české médium, které přinášelo informace přímo z Konference.

d). Delegáti se sešli za účelem vyřešení hlavních témat: eliminace chudoby, zvýšení sociální spravedlnosti a zajištění ochrany životního prostředí (UNECE nedatováno). Mezi další témata, kterými se Konference zabývala, patřily energetika, bezpečnost potravin a ochrana oceánů a vod (UN Sustainable development nedatováno).

V Riu se členské země dohodly, že společně zahájí proces rozvoje Cílů udržitelného rozvoje (SDGs – *Sustainable Development Goals*), které budou vycházet z rozvojových cílů tisíciletí a budou sblížovat rozvojovou agendu po roce 2015. Na Konferenci byly přijaty nové principy politiky ekologického hospodářství (UN Sustainable development nedatováno c). Vlády se také dohodly na zřízení mezivládního procesu v rámci VS OSN, který by připravil možnosti týkající se finanční strategie udržitelného rozvoje. Na Konferenci RIO + 20 bylo také rozhodnuto o udělení větších pravomocí Programu OSN pro životní prostředí. Vlády rovněž přijaly desetiletý rámec programů udržitelných modelů spotřeby a výroby a vyzvaly VS, aby na svém 60. setkání jmenovalo členský stát, který se postará, aby programy fungovaly (UN Sustainable development nedatováno c).

Na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji byl přijat nezávazný dokument s názvem Budoucnost, kterou chceme (*Future We Want*), který značně odkazuje na Agendu 21. Dokument obsahuje snahy posílit roli UNEP jako vedoucí světové autority v oblasti životního prostředí (jak je zmíněno výše), dále vyjadřuje podporu státům pro prozkoumání alternativ HDP – tak aby braly v potaz i sociální a environmentální ukazatele. V neposlední řadě jsou zde zmíněné Cíle udržitelného rozvoje a závazek států postupně se snažit snižovat dotace na fosilní paliva (Future We Want 2012).

Stejskal (2012) hodnotí hlavní dokument (Future We Want) jako obecný dokument, který stále opakuje stejné fráze z již v minulosti přijatých dokumentů. V souvislosti s Cíli udržitelného rozvoje konstatuje, že ačkoliv mají vejít v roce 2015 v platnost, je potřeba se nejdříve dohodnout na samotném procesu, který

bude zavedení předcházet. Stejně tak hovoří o zelené ekonomice, o které se podle něho v textu píše až příliš obecně. Zároveň dodává, že se do textu nepodařilo vložit body týkající se přístupu k vodě nebo hygienických podmínek nejchudších lidí, které prosazovala Evropská unie. Dále popisuje, že nově z dokumentu také vyplynulo, že firmy nebudou muset vykazovat zprávy o své společenské odpovědnosti, a není ani přesně určeno, jak by měly státy zahrnout do svého rozhodování i jiné ukazatele vývoje než hrubý domácí produkt. Nevládní organizace podle něho hodnotí jako největší neúspěch to, že se nepodařilo odsouhlasit konkrétní datum, kdy by se přestala dotovat fosilní paliva.

3.6 Summit OSN k udržitelnému rozvoji světa, New York

Summit OSN k udržitelnému rozvoji světa (*United Nations Sustainable Development Summit 2015*) se konal ve dnech 25. – 27. září 2015 New Yorku. Summitu se zúčastnilo na 150 nejvyšších představitelů států a vlád (Hospodářské noviny 2015). Mezi hlavní výstup Summitu řadíme schválení 17 Cílů udržitelného rozvoje (SDGs, *Sustainable Development Goals*). Cíle udržitelného rozvoje nahrazují Rozvojové cíle tisíciletí (2000–2015). Zajímavostí této události je, že před začátkem Summitu v sídle OSN vystoupil papež František, který hovořil mimo jiné o lidských právech a ochraně životního prostředí (ČT 24 2015a).

Cíle udržitelného rozvoje schválily všechny členské státy OSN, což je samo o sobě velkým úspěchem a dává to naději na novou udržitelnou budoucnost. Díky přijetí těchto cílů měl Summit pozitivní ohlasy, na rozdíl od předešlé Konference OSN o udržitelném rozvoji z roku 2012, na které byl přijat dokument *Budoucnost, kterou chceme*, na kterou se snesla značná kritika, protože neobsahovala konkrétní závazky (Rada vlády pro udržitelný rozvoj 2015). Celý název programu zní Přeměna našeho světa: Agenda udržitelného rozvoje 2030 (*Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*) a obsahuje zmíněných 17 cílů, Deklaraci a dalších 169 dílčích cílů udržitelného rozvoje. Věnuje se také prostředkům k implementaci a obnovenému světovému partnerství, rámci pro revize a také navazujícím opatření. Program apeluje na

všechny země bez rozdílu. Na sestavení 17 Cílů udržitelného rozvoje pracovala otevřená pracovní skupina. Následná mezivládní jednání trvala více než dva roky, během kterých se zapracovala řada podnětů občanských iniciativ a dalších zainteresovaných stran. To vše vedlo k tomu, že 2. srpna 2015 vznikl výsledný dokument nové agendy, oficiálně byl přijat až na Summitu k udržitelnému rozvoji o měsíc později (OSN 2015a).

Nepřímou návaznost na environmentální problematiku má většina ze 17 cílů udržitelného rozvoje. Přímo se jí dotýkají cíle s čísly 7, 12, 13, 14 a 15. Cíl číslo 7 se zabývá energií získanou z obnovitelných zdrojů (voda, slunce, vítr), která výrazně šetří životní prostředí a na rozdíl od energie získané z neobnovitelných zdrojů nepřispívá ke klimatickým změnám. Cílem číslo 12 je do roku 2030 dosáhnout udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a jejich efektivního využívání. Dále také do roku 2030 výrazně snížit produkci odpadů, s důrazem zejména na recyklaci. Cíl číslo 13 se soustředí na přijetí opatření v boji s klimatickými změnami a na zvládnání jejich dopadů na životní prostředí, součástí tohoto cíle je i začlenění potřebných opatření do národních politik. Cíl číslo 14 je věnován otázce ochrany a udržitelného využití moří a oceánů. Cílem do roku 2025 je výrazně snížit znečištění moří. Do roku 2020 má být také dosaženo udržitelné správy a dostatečné ochrany mořských a pobřežních ekosystémů. Současně do roku 2020 by měl být úplně odstraněn nadměrný rybolov. Bod číslo 15 se věnuje ochraně, obnově a podpoře udržitelného využívání suchozemských ekosystémů, udržitelnému hospodaření s lesy, otázce rozšiřování pouští, zastavení degradace půdy a také zastavené úbytku biodiverzity.

Na plnění Cílů udržitelného rozvoje dohlíží Politické fórum na vysoké úrovni (HLPF, *High-Level political forum*), které bylo vytvořeno v roce 2012 na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji. Fórum se každoročně schází pod záštitou Hospodářské a sociální rady OSN na ministerské úrovni a řeší otázky udržitelného rozvoje. Také se pod záštitou Valného shromáždění OSN koná fórum jednou za čtyři roky na úrovni představitelů vlád a hlav států. Fórum

nahradilo dříve fungující Komisi pro udržitelný rozvoj. Fórum má stěžejní úlohu při sledování plnění cílů Agendy 2030 na globální úrovni. Fórum usnadňuje sdílení zkušeností, úspěchů, výzev a poskytuje politické rady a doporučení pro následné kroky. Zároveň podporuje soudržnost a koordinaci politik udržitelného rozvoje v celém systému. Fórum se zabývá zprávami od členských států (*Voluntary National Reviews*), ve kterých popisují, jak na tom jsou v otázkách plnění Cílů. Fórum provádí každý rok tematické přezkumy SDG (UN Sustainable development nedatováno d, UN Sustainable development nedatováno e).

3.7 Konference OSN o ochraně klimatu, Paříž

Konference OSN o ochraně klimatu, známá také jako 21. konference smluvních stran Rámcové úmluvy o změně klimatu (COP 21, *21st Conference of the Parties*) se konala ve dnech 30. listopadu – 11. prosince 2015 v Paříži. Ačkoliv klimatických konferencí bylo již mnoho, tato je klíčová, a to díky přijetí Pařížské dohody (*Paris Agreement*). Pařížská dohoda byla výsledkem jednání celé Konference. Ke snížení emisí skleníkových plynů, posilování odolnosti vůči klimatickým změnám a přijetí společných kroků na zmírňování a adaptace na změny klimatu se zavázalo celkem 196 států (OSN 2015 b).

Otázka klimatických změn není problém, který by měl okamžité řešení, je to problém, který je velmi složitý a vyžaduje dlouhodobé řešení. V rámci příprav na Konferenci v Paříži předložilo více než 170 států jejich národní klimatické plány, které se v součtu týkají více než 90 procent celosvětového množství emisí skleníkových plynů (OSN 2015 c). Státy tyto klimatické plány (INDC, *Intended Nationally Determined Contributions*) předložily dobrovolně, jedná se o aktivní kroky států v souvislosti se snižováním dopadů změn klimatu. INDC ukazují jakým způsobem a v jakém rozsahu budou státy snižovat emise skleníkových plynů. INDC byly zapracovány do Pařížské dohody. V případě, že by se státy v Paříži nedohodly, by bylo téměř nemožné zajistit nějakou mezinárodní spolupráci na globální úrovni, která by řešila otázky klimatických změn (OSN 2015 c).

Pařížská dohoda předpokládá, že v druhé polovině tohoto století by mělo být dosaženo rovnováhy mezi emisemi skleníkových plynů a jejich absorpcí přírodou. Rozvinuté státy po roce 2020 by měly pomáhat částkou sto miliard dolarů ročně rozvojevým zemím. Základním závazkem dohody je udržet globální oteplování pod dvěma stupni Celsia (ČT 24 2015 b).

3.8 Konference OSN o oceánu, New York

Konference OSN o oceánu (*The Ocean Conference*) se konala ve dnech 5. – 9. června 2017 v sídle OSN v New Yorku, je to vůbec první globální Konference o oceánu, která se kdy konala. Konferenci iniciovaly dvě země, Švédsko a Fidži (Li – Broža 2017). Zúčastnili se jí nejvyšší představitelé států a vlád, zástupci občanské společnosti, zástupci finančních institucí, vědci, akademici a také aktivisté (OSN 2017).

Konference si kladla za cíl zvrátit trend ničení oceánů a moří a nastavit určité mechanismy, které by zajistily záchranu zdravého oceánu. Oceán je pro lidskou populaci nesmírně důležitý, pohlcuje CO₂ a teplo, které vypouští do atmosféry. I přes to, že oceán je nedílnou součástí života nás všech, je v kritickém stavu z důsledku nadměrného rybolovu, odpadů a okyselování. Jak uvádí Li a Broža (2017), z pevniny pochází až 80 procent veškerého znečištění, ať už v podobě odpadních vod či plastového odpadu. Během jednoho roku skončí v mořích a oceánech na osm milionů tun plastového odpadu. Když se nezmění současný trend, bude v roce 2050 v oceánu více plastového odpadu než samotných ryb. Dalším problémem je úbytek ledu a s tím spojený vzestup hladiny moří. Jen Antarktida může do roku 2100 přispět ke zvýšení hladiny o jeden metr (do roku 2500 pak až o 15 metrů). Zvyšování teploty oceánů se projevuje zejména na změnách počasí, například se zintenzivňují tropické bouře.

Konference podpořila pokrok v provádění cíle číslo 14 udržitelného rozvoje, který se zabývá ochranou moří a oceánů. Na Konferenci byla přijata globální dohoda o zastavení poškozování moří. Dosáhlo se přijetí Akční výzvy, která se skládá ze 14 bodů, ve kterých hlavní představitelé států a vlád potvrdili

své odhodlání k ochraně a udržitelnému využití oceánů, moří a mořských zdrojů (OSN 2017).

Konference jednoznačně zvýšila povědomí o problematice oceánů a moří a jak je nastíněno výše, tím že oceán pohlcuje CO₂, je důležitý nejen pro pobřežní státy, ale i pro všechny ostatní. Otázkou ochrany oceánů by se měly zabývat všechny národní vlády a měly by výrazně omezit množství vyhozených odpadů, které končí v oceánech. Přímořské státy by se mimo to měly zamyslet nad omezením nadměrného rybolovu. Téma ochrany oceánů a moří se snaží zpopularizovat i některé světové celebrity, mezi nimi například známý herec Leonardo DiCaprio. DiCaprio (cit. dle BBC 2014) v roce 2014 dokonce slíbil, že poskytne dar ve výši 7 milionů dolarů na pomoc při vyčištění oceánů.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem analyzovala, jakou roli hrála Organizace spojených národů v oblastech environmentální politiky a udržitelného rozvoje od roku 1972 do roku 2017. OSN se stala světovým koordinátorem v otázkách ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje z důvodu narůstajícího počtu ekologických katastrof, kterým státy nedokázaly samostatně čelit. Environmentální problémy si vyžadovaly komplexnější řešení napříč státy i kontinenty. Od 60. let 20. století hraje OSN klíčovou roli v otázkách ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje.

V úvodu své bakalářské práce jsem si vytyčila čtyři výzkumné otázky, které měly napomoci naplnění cíle, tj. zjistit jakou roli hrála OSN v oblasti environmentální politiky a udržitelného rozvoje v období od roku 1972 do roku 2017. První otázka, kterou jsem si stanovila, zní: Jaká témata se OSN podařilo prosadit do agendy světové politiky v oblasti environmentální politiky a udržitelného rozvoje? Na první globální konferenci ve Stockholmu v roce 1972 OSN řešila otázky, na které do té doby nebyl brán příliš velký ohled, v první řadě to byla témata zabývající se nebezpečnými odpady ve formě emisí, odpadních vod a toxických látek. Konference se mimo to zabývala tématy narušování stratosférické ozonové vrstvy, klimatického systému atmosféry a oceánu. Poslední tématem byla snižující se biodiverzita. Na Konferenci byla otevřena i otázka rozdílnosti mezi rozvinutými a rozvojovými státy. Ukázalo se, že otázky životního prostředí jsou prioritní pro země rozvinuté, nikoliv však pro země rozvojové, které se potýkají s existenčními problémy. Jedním z nejdůležitějších konceptů OSN je udržitelný rozvoj, který definovala zpráva WCED v roce 1987. Jedná se o takový společenský rozvoj, který je uplatňován v souladu se zachováním adekvátního životního prostředí i pro další generace. Konference OSN o životním prostředí a rozvoji se poté soustředila na podobu udržitelného rozvoje a způsoby, jak by ho mělo být dosaženo. Na Konferenci byla nastolena některá nová témata, týkající se například obhospodařování lesů či alternativních zdrojů energie (jakožto náhrady za fosilní paliva). Na zasedání Valného

shromáždění OSN v roce 1997 byla v souvislosti s životním prostředím projednávána například stoupající hladina moří a oceánů z důsledku globálního oteplování a problematika rozvoje klíčových odvětví (energetika, zemědělství...), která jsou spojena s nadměrným čerpáním přírodních zdrojů. Zasedání nastolilo problematiku moří a oceánů. Další téma, které OSN prosadila, byl přístup lidí k pitné vodě, a to v rámci Rozvojových cílů tisíciletí z roku 2000. Konference OSN o udržitelném rozvoji se věnovala ekologickému hospodářství. Do Cílů udržitelného rozvoje v roce 2015 byla zakomponována témata energie z obnovitelných zdrojů, hospodaření s přírodními zdroji, důraz na recyklaci odpadů, vymýcení nadměrného rybolovu, ochrana mořských a pobřežních ekosystémů, problematika rozšiřování pouští a zastavení degradace půdy.

Druhá výzkumná otázka stanovená v úvodu práce zněla: Jakými aktivitami a za pomoci jakých nástrojů se OSN snažila prosazovat a řešit různá témata spojená s environmentální politikou a udržitelným rozvojem? OSN témata prosazovala a řešila zejména na globálních konferencích, které za tímto účelem svolávala. Pořádání světových konferencí/summitů je důležité, protože poskytují místo pro diskusi velkému množství aktérů. Konference jsou celosvětovými událostmi, které neunikají pozornosti světových médií. Výsledkem pořádaných konferencí jsou zpravidla právně závazné dokumenty, které napomáhají k řešení celosvětových problémů. Výhodou konferencí je, že na konečných výstupech se podílí velké množství aktérů, ať už to jsou jednotlivé státy, občanská společnost, vědci, soukromý sektor či neziskové organizace, které často přinášejí praktický pohled na věc. Dalším nástrojem, který OSN využívá k řešení daných problémů je zřízení speciálních komisí k environmentálním otázkám. Komise nejprve analyzují daný problém a sepíší ho do závěrečných zpráv. OSN v reakci na to uspořádá buď celosvětovou konferenci, nebo problém konzultuje na zasedání Valného shromáždění. Dalšími způsoby jak OSN prosazovala a řešila témata životního prostředí a udržitelného rozvoje je skrze jednotlivé orgány OSN. Za nejdůležitější orgán OSN zabývající se touto oblastí považují jednoznačně UNEP, který plní funkci koordinátora akcí na ochranu životního prostředí na

globální úrovni a stanovuje celosvětovou environmentální agendu. UNEP se věnuje a zároveň řeší aktuální ekologické problémy. Dlouhodobým problémem, kterému se UNEP věnuje, jsou klimatické změny. UNEP se snaží podporovat spolupráci mezi členskými státy za účelem zlepšování životních podmínek jejich obyvatel. UNEP se do prosazování témat zapojuje také prostřednictvím svých vědeckých poradních skupin, které participují na procesu formulování politik v rámci ekologických projektů OSN. Dalším důležitým orgánem je UNDP, který se zabývá otázkami udržitelného rozvoje. UNDP je koordinátorem rozvojové činnosti v rámci OSN. UNDP se soustředí na rozvojové země, které podporuje v demokratickém rozvoji, poskytuje jim technickou i organizační pomoc při volbách a pomáhá jim zajišťovat mír a bezpečnost. UNDP se těmto zemím snaží také pomoci chránit se před dopady klimatických změn a jiných přírodních katastrof, protože vyrovnat se s těmito problémy je pro rozvojové země značně obtížné. UNDP pomáhá komunitám, které byly postiženy, aby se co nejdříve vrátily k udržitelnému rozvoji. UNDP spolupracuje s členskými státy na posílení globálního programu udržitelného rozvoje a podporuje jednotlivé země při plnění Cílů udržitelného rozvoje. Dalším úkolem UNDP je rozšiřovat povědomí občanské společnosti o závažných tématech, jakými jsou například HIV/AIDS, chudoba či klimatické změny. Neméně důležitým orgánem je Valné shromáždění OSN, které funguje jako fórum pro mnohostranné vyjednávání. Valné shromáždění hraje důležitou roli v environmentálních otázkách, reaguje vždy na konkrétní ekologické problémy a vydává svá rozhodnutí ve formě právně nezávazných rezolucí, které jsou výsledkem společného kompromisu. Valné shromáždění také často členské země vyzývá, aby se svými podpisy připojily k právně závazným smlouvám v souvislosti s životním prostředím a udržitelným rozvojem. Dalším významným orgánem je Sekretariát OSN v čele s Generálním tajemníkem, jehož osobu považují za velmi důležitou. Generální tajemník může propůjčit svůj hlas a tvář konkrétním problémům a prostřednictvím své osoby o nich šířit informace široké veřejnosti. Generální tajemníci se často věnují tématu klimatických změn a globálnímu oteplování. Současný generální tajemník António Guterres se mimo globální oteplování také angažuje v boji za čisté

oceány. Oběma tématům se pravidelně věnuje v příspěvcích na svém twitterovém účtu.

Třetí otázka zněla: Jaký dopad měly činnosti OSN týkající se životního prostředí na státní aktéry a národní politiky? Skutečností je, že členské státy jsou velmi rozdílné, a to, co se může aplikovat v jedné zemi, nemusí nutně fungovat i v další. Nicméně účast na globálních konferencích potvrzuje fakt, že jednotlivé země mají zájem něco změnit. Například po Stockholmské konferenci z roku 1972 jednotlivé státy začaly zakládat ministerstva životního prostředí a jiné environmentálně zaměřené úřady. Státy také přijímaly zákony na ochranu životního prostředí, zaváděly standardy kvality jednotlivých složek prostředí a v neposlední řadě také určily přípustné limitní hodnoty škodlivých emisí do ovzduší a vody. Následně se budovaly čističky odpadních vod a filtračních zařízení. Konference konaná v Rio de Janeiro měla více finanční dopad na jednotlivé státní aktéry, zejména poté na rozvinuté země, které se musely výrazně podílet na ochraně životního prostředí. Účastnické země svým souhlasem s přijatými dokumenty na jednotlivých konferencích souhlasily s následujícími kroky a musely je implementovat do svých národních politik. Například na Summitu v Johannesburgu v roce 2002 se Francie a Británie zavázaly, že poskytnou každá 10 milionů dolarů na podporu přípravy a projekce investic v rámci rozvojových programů zemí třetího světa, za což jim Itálie odpustila dluhy v celkové výši 4 miliardy dolarů (Ritschelová et. al. 2002). Německo se zde zavázalo k tomu, že zrealizuje projekt, který bude sledovat intenzivnější využívání obnovitelných energetických zdrojů a následné poznatky pak bude sdílet na další mezinárodní konferenci (Ritschelová et. al. 2002). Za velký úspěch se dá také považovat schválení Cílů udržitelného rozvoje, které byly schváleny všemi členskými zeměmi OSN. Cíle mimo jiné zavazují státy k přijmutí opatření týkající se energie z obnovitelných zdrojů, výraznému snížení produkce odpadů a zajištění udržitelnosti moří a oceánů. Výrazný dopad měla na státy i Pařížská dohoda, ve které se státy zavázaly, že udrží globální oteplování pod dvěma stupni Celsia.

Poslední otázka zněla: Jakým problémům musela OSN při prosazování svých environmentálních činností čelit? Při Stockholmské konferenci OSN narazila například na problém týkající se rozdílů rozvojových a rozvinutých zemí. Ukázalo se, že environmentální problémy je nutné řešit komplexněji, nelze chápat životní prostředí jako jeden oddělený problém. Je nutné pracovat i s udržitelným rozvojem jako takovým, OSN se proto mimo jiné začala soustředit na vymýcení chudoby v rozvojových zemích. OSN se často potýkala s nesouhlasem jednotlivých členských států, protože například při implementaci nějaké právně závazné smlouvy narážela na jejich národní zájmy. Problémem je také nedostatek konkrétních závazků plynoucích z přijatých dokumentů. Je ale zcela nemožné, aby OSN konkretizovala závazky přímo na jednotlivé členské státy. OSN je také často vytýkáno, že problémy, které řeší, stále přetrvávají. S tím bohužel nemůže udělat nic ani taková organizace, jakou OSN je. Problémy, kterými se zabývá, nemohou být vyřešeny přes noc, často je to otázka několika dalších desetiletí. Za problém je možné označit také nenaplněná očekávání. Například když OSN svolá summit/konferenci, ze které nevzejde žádná nová globální úmluva, jak se tomu stalo například na Summitu RIO + 5, od kterého se očekávala úmluva snižující škodlivé emise. Podstatnému problému, kterému OSN musí čelit, je fakt, že ne všechny země světa jsou členskými zeměmi OSN, a jakkoliv se může OSN a její členské státy snažit, vždy je zde skupina zemí, které budou životní prostředí dále znehodnocovat.

Z této bakalářské práce je patrné, že OSN hrála v oblasti environmentální politiky a udržitelného rozvoje klíčovou roli. Na otázky životního prostředí měla zásadní vliv. Kroky OSN byly významné nejen pro samotné státy, ale i pro životní prostředí jako takové. Je jasné, že se problémům bude věnovat i nadále, protože se stále nepodařilo zajistit udržitelný rozvoj na takové míře, která by byla únosná. Nicméně to není jen OSN, na které celý proces stojí, je nutná spolupráce všech, ať už občanské společnosti, soukromého i veřejného sektoru či jednotlivých států. Myslím, že je neustále potřeba zdůrazňovat environmentální problémy a jejich důležitost. Lidé jsou závislí na kvalitě oceánů, půdy a ovzduší,

často si to ale neuvědomují. Podle českého školství soudím, že je mnohdy podceňované vzdělávání dalších generací o životním prostředí jako takovém. Myslím, že zaměření se na tento problém, by mohl být krokem kupředu. Velmi kladně hodnotím snahu celebrit, které se snaží svojí tváří a svým hlasem upoutat pozornost na problémy životního prostředí, a ať je to do jisté míry jen snaha se zviditelnit, je to ve výsledku velmi přínosné. Řada lidí je celebritami výrazně ovlivněna. Současný trend, kdy se OSN snaží na problémy více upozorňovat například prostřednictvím sociálních sítí, má dle mého názoru značný vliv na to, že se tématům dostává větší pozornosti. V souvislosti s fungováním OSN negativně hodnotím často chybějící mechanismy, které by například finančně postihovaly země, které by nedodržovaly přijaté závazky.

Je pravděpodobné, že OSN se v následujících letech bude nadále zabývat hlavně klimatickými změnami a ochranou oceánů a moří. Tato témata jsou stěžejní a pro jejich řešení jsou nutná další jednání a zavazující smlouvy.

Seznam literatury a internetových zdrojů

Agenda 21 (1992). *UN Sustainable Development* (<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>, 1. 4. 2018).

Allegri, C. (2017). UN Chief warns oceans 'under threat as never before'. *Aljazeera*. (<https://www.aljazeera.com/news/2017/06/chief-warns-oceans-threat-170605205005263.html>, 25. 3. 2018)

Annan, K. A. (nedatováno). Nadešel čas odpovědnosti. *OSN*. (<http://www.archiv.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=819>, 2. 4. 2018).

BBC (2014). *Leonardo DiCaprio's role as eco warrior*. (<http://www.bbc.com/news/av/entertainment-arts-27921578/leonardo-dicaprio-s-role-as-eco-warrior>, 15. 4. 2018).

BBC (2015). Have we achieved the Millennium Development Goals? *BBC*. 12. 7. 2015 (<http://www.bbc.co.uk/newsround/33382023>, 2. 4. 2018).

Bittner, M. (2013). *Úvod do udržitelného rozvoje: souvislosti environmentálního pilíře* (Brno: Masarykova univerzita, centrum pro výzkum toxických látek v prostředí).

Brief, C. – Clark, D. (2011). What is the IPCC? *The Guardian*. 6. 12. 2011 (<https://www.theguardian.com/environment/2011/dec/06/what-is-ipcc>, 25. 3. 2018).

Black, R. (2012). Stockholm: Birth of the green generation. *BBC*. 4. 6. 2012 (<http://www.bbc.com/news/science-environment-18315205>, 4. 3. 2018).

Carson, R. (1962). *Silent Spring* (Boston: Houghton Mifflin Harcourt).

Centrum pro otázky životního prostředí, Univerzita Karlova (nedatováno). Průběh a výsledky 11. zasedání Komise OSN pro udržitelný rozvoj ve dnech 28. dubna – 9. května 2003

(<https://www.czp.cuni.cz/czp/images/stories/Vystupy/Seminare/SSP/2003/030527/Zavery%2011.%20zasedani%20OSN.pdf>, 31. 3. 2018).

ČT 24 (2015a). *Začal summit OSN – v duchu boje s chudobou a změnami klimatu* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1590901-zacal-summit-osn-k-udrzitelnemu-rozvoji-papez-hovoril-o-nerovnosti-a-vykorenenych>, 14. 4. 2018).

ČT 24 (2015b). *Schváleno: Pařížská klimatická dohoda má udržet oteplování výrazně pod dvěma stupni* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1634969-schvaleno-parizska-klimaticka-dohoda-ma-udrzet-oteplovani-vyrazne-pod-dvema-stupni>, 15. 4. 2018).

Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment (1972). *UN documents* (<http://www.un-documents.net/unchedec.htm>, 10. 3. 2018).

Ekolist (2012). *Rio + 20 – Konference OSN o udržitelném rozvoji (UNCSD)*. 13. 6. 2012 (<https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/specialy/rio-20>, 2. 4. 2018).

Future We Want (2012). *UN Sustainable development* (<https://sustainabledevelopment.un.org/futurewewant.html>, 2. 4. 2018).

Guterres, A. [Climate change is still running...] (2018a) In: Twitter [online] 23. 3. 2018 (<https://twitter.com/antonioguterres/status/977206187673387008>, 25. 3. 2018).

Guterres, A. [Around the Word...] (2018b) In: Twitter [online] 22. 3. 2018 (<https://twitter.com/antonioguterres/status/976839457319026700>, 25. 3. 2018).

Hospodářské noviny (2015). *Vrcholí summit OSN. O udržitelném rozvoji řečnil Bělobrádek, Zeman se setká s krajany*, 27. 9. 2015 (<https://zahranicni.ihned.cz/c1-64662570-vrcholi-summit-osn-o-udrzitelnem-rozvoji-recnil-belobradek-zeman-se-setka-s-krajany>, 14. 4. 2018).

Indikátory Rozvojových cílů tisíciletí (2000). In: Moldan, B *Podmaněná planeta* (Praha: Karolinium)

IPCC (2013). *IPCC Factsheet: What is the IPCC?* (http://www.ipcc.ch/news_and_events/docs/factsheets/FS_what_ipcc.pdf, 25. 3. 2018).

Kolářová, H. (2006). *Udržitelný rozvoj: Hledání cest, které nekončí* (Praha: Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy v Praze).

Krčálová, Z. (2011). Mezinárodní management životního prostředí. In: Piknerová, L. – Naxera, V. a kol., *Globální vládnutí. Vybrané problémy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 185–208.

Li, V. – Broža, M. (2017). Za každý druhý nádech vděčíme oceánu. Ten je ale v kritickém stavu. *OSN*. (<http://www.osn.cz/za-kazdy-druhy-nadech-vdecime-oceanu-ten-je-ale-v-kritickem-stavu/>, 15. 4. 2018).

Mathiesen, K. (2014). Climate change and poverty: why Indira Gandhi's speech matters. *The Guardian*. 6. 5. 2014 (<https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2014/may/06/indira-gandhi-india-climate-change>, 4. 3. 2018).

Meadows, D. et. al. (1972). *The limits to growth. A report for the club of Rome's Project on the Predicament of Mankind* (New York: Universe Books).

Miškolci, S. (2013). *Environmentální politika v regionálním rozvoji. Teoretická východiska, koncepce a nástroje* (Brno: Mendelova univerzita)

Moldan, B. (1992). Příprava, průběh a hlavní výsledky UNCED. In: *Světová konference o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro (UNCED). Sborník přednášek* (Praha: Společnost pro trvale udržitelný rozvoj), str. 7–28.

Moldan, B. ed. (1993). *Konference OSN o životním prostředí a rozvoji. Rio de Janeiro, 3.–14. července 1992. Dokumenty a komentáře*. (Praha: Management Press).

Moldan, B. (1994). *Životní prostředí. Globální perspektiva*. (Praha: Univerzita Karlova, Karolinium).

Moldan, B. (2001). *(Ne)udržitelný rozvoj. Ekologie hrozba i naděje* (Praha: Karolinium).

Moldan, B. (2007). Světové summity o životním prostředí. *Život. Prostr.* 41(4) 173–177
(http://147.213.211.222/sites/default/files/2007_4_173_177_moldan.pdf, 12. 3. 2018).

Moldan, B. (2009). *Podmaněná planeta* (Univerzita Karlova v Praze: Karolinium).

Mlčoch, S. (1992). Zkušenosti z Ria. In: *Světová konference o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro (UNCED). Sborník přednášek* (Praha: Společnost pro trvale udržitelný rozvoj), s. 50–58.

MZV (2013). *Rozvojový program OSN*. 12. 2. 2013 – UNDP
(https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/mnohostranna_zrs_cr/osn/undp_rozvojovy_program_osn.html, 29. 3. 2018).

MŽP (nedatováno a). *Orgány UNEP*. (https://www.mzp.cz/cz/organy_unep, 25. 3. 2018).

MŽP (nedatováno b). *Program OSN pro životní prostředí*.
(https://www.mzv.cz/mission.geneva/cz/odborne_organizace/program_osn_pro_zivotni_prostredi/index.html, 25. 3. 2018).

MŽP (nedatováno c). *Komise OSN pro udržitelný rozvoj (CSD)*
(https://www.mzp.cz/en/united_nations_commission, 30. 3. 2018).

MŽP (nedatováno d). *Konference OSN o udržitelném rozvoji v roce 2012*
(https://www.mzp.cz/cz/konference_osn_udrzitelny_rozvoj_2012, 2. 4. 2018).

Naše společná budoucnost / Přel. Korčák, P. (1991). (Praha: Academia).

OSN (nedatováno a). *Organizační struktura* (<http://www.osn.cz/osn/organizacni-struktura/>, 24. 3. 2018).

OSN (nedatováno b). *Program OSN na ochranu životního prostředí (UNEP)*. (<http://www.archiv.osn.cz/system-osn/programy-a-dalsi-organy-osn/?i=98>).

OSN (nedatováno c). *Rozvojový program OSN (UNDP)* (<http://www.archiv.osn.cz/system-osn/programy-a-dalsi-organy-osn/?i=99,29>, 3. 2018).

OSN (2000). *Global Compact* (<http://www.archiv.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=696>, 24. 3. 2018).

OSN (2015a). *Summit OSN k udržitelnému rozvoji světa: New York, 25. – 27. září 2015* (<http://www.osn.cz/summit-osn-k-udrzitelnemu-rozvoji-sveta-new-york-25-27-zari-2015/>, 14. 4. 2018).

OSN (2015b). *Paříž. Dohoda. Úspěch! Práce ale začíná hned zítra* (<http://www.osn.cz/pariz-dohoda-uspech-prace-ale-zacina-hned-zitra/>, 15. 4. 2018).

OSN (2015 c). *Co všechno jste chtěli vědět o klimatické konferenci OSN v Paříži?* (<http://www.osn.cz/cop21-aste-otazky/>, 15. 4. 2018).

OSN (2015 d). *MDGs 2015: Fakta* (<http://www.osn.cz/mdgs-2015-fakta/>, 15. 4. 2018).

OSN (2016). *UNDP: Půlstoletí rozvoje 29. 2. 2016* (<http://www.osn.cz/50-let-rozvoje/>, 29. 3. 2018).

OSN (2017). *Konference o oceánu přijala dohodu proti poškozování moří* (<http://www.osn.cz/konference-o-oceanu-prijala-dohodu-proti-poskozovani-mori/>, 15. 4. 2018).

Prehlík, V. (1998). Světový summit „FORUM RIO + 5“ a jeho význam pro Českou republiku. *PLANETA '98* VI. (1/98), 3–5.

Pan, K. (2015). *Změna klimatu: Čas nových příležitostí. OSN*. (<http://www.osn.cz/cas-novych-prilezitosti/>, 25. 3. 2018).

Protection of the environment in times of armed conflict (1992). *General Assembly* (<http://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r037.htm>, 23. 3. 2018).

Rada vlády pro udržitelný rozvoj (2015). *Zástupci vlády ČR se v New Yorku zúčastní summitu OSN k udržitelnému rozvoji*. 25. 9. 2015 (<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/zastupci-vlady-cr-se-v-new-yorku-zucastni-summitu-osn-k-udrzitelnemu-rozvoji-135136/>, 9. 4. 2018).

Ritschelová, I., et. al. (2002). *Úvod do politiky životního prostředí* (Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně).

Romancov, M. (2011). Organizace spojených národů. In: Romancov, M. a kol., *Mezinárodní organizace* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Soukupová, J. (2011). Základní východiska a pojmy. In: Soukupová J. a kol., *Ekonomika životního prostředí* (Brno: Masaryková univerzita), s. 15–38.

Stejskal, J. (2012). Rio+20: Bezzubá dohoda vyvolala otazníky, zda mají obří summitu OSN vůbec smysl. *Ekolist* 23. 6. 2012 (<https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/rio-20-bezzuba-dohoda-o-udrzitelnem-rozvoji-vyvolala-otazniky-zda-maji-obri-summitu-osn-vubec-smysl>, 2. 4. 2018).

Šuta, M. (2007). Rachel Carson – příběh síly slova. *Respekt*. 27. 5. 2007 (<https://suta.blog.respekt.cz/rachel-carson-pribeh-sily-slova/>, 1. 4. 2018).

UN (nedatováno a). *Functions and powers of the General Assembly* (<http://www.un.org/en/ga/about/background.shtml>, 23. 3. 2018).

UN (nedatováno b). *Millennium Summit (6–8 September 2000)*. (http://www.un.org/en/events/pastevents/millennium_summit.shtml, 2. 4. 2018).

UN Global Compact (nedatováno a). *The Ten Principles of the UN Global Compact* (<https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>, 24. 3. 2018).

UN Global Compact (nedatováno b). *Our Participants* (https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/participants/search?utf8=%E2%9C%93&search%5Bkeywords%5D=&search%5Bper_page%5D=50&search%5Bsort_field%5D=&search%5Bsort_direction%5D=asc, 25. 3. 2018).

UN Sustainable development (nedatováno a). *About the CSD* (<https://sustainabledevelopment.un.org/intergovernmental/csd/about>, 31. 3. 2018).

UN Sustainable development (nedatováno b). *CSD Multi-Year Programme of Work* (<https://sustainabledevelopment.un.org/intergovernmental/csd/index.php?menu=1483>, 31. 3. 2018).

UN Sustainable development (nedatováno c). *United Nations Conference on Sustainable Development, Rio+20* (<https://sustainabledevelopment.un.org/rio20>, 2. 4. 2018).

UN Sustainable development (nedatováno d). *High-level political forum*. (<https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf>, 15. 4. 2018).

UN Sustainable development (nedatováno e). *Follow-up and review of the 2030 Agenda and Sustainable development goals* (<https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf>, 15. 4. 2018).

UNDG (nedatováno). *UNDP at the global level* (<https://undg.org/about/undg-global/>, 29. 3. 2018).

UNDP (nedatováno a). *OUR FOCUS. Crisis Response* (<http://www.undp.org/content/undp/en/home/crisis-response/how-we-do-it.html>, 29. 3. 2018).

UNDP (nedatováno b). *OUR FOCUS. Gender equality* (<http://www.undp.org/content/undp/en/home/gender-equality.html>, 29. 3. 2018).

UNDP (nedatováno c). *UNDP. Our funding* (<http://www.undp.org/content/undp/en/home/funding.html>, 29. 3. 2018).

UNDP (nedatováno d). *Goodwill Ambassadors and Advocates* (<http://www.undp.org/content/undp/en/home/goodwill-ambassadors.html>, 29. 3. 2018).

UNDP (nedatováno e). *Removing the obstacles for women farmers* (<https://stories.undp.org/removing-the-obstacles-for-women-farmers>, 20. 4. 2018).

UNECE (nedatováno). *From the Earth Summit to Rio + 20* (<https://www.unece.org/sustainable-development/sustainable-development/from-the-earth-summit-to-rio-20.html>, 2. 4. 2018).

UNEP (nedatováno). *Why does UN Environment matter?* (<https://www.unenvironment.org/about-un-environment/why-does-un-environment-matter>, 12. 3. 2018).

Vavroušek, J. (1992). Závěry a perspektivy. In: *Světová konference o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro (UNCED). Sborník přednášek* (Praha: Společnost pro trvale udržitelný rozvoj), s. 66–72.

Watts, J. (2001). Mercury poisoning of thousands confirmed. *The Guardian*. 16. 10. 2001 (<https://www.theguardian.com/world/2001/oct/16/japan.jonathanwatts>, 4. 3. 2018).

Summary

The main goal of this bachelor thesis is to find out what is the role of the UN in the field of the environmental politics and the sustainable development between the years 1972 and 2017. The environmental politics and the sustainable development are topics that are nowadays getting more and more attention. The UN is the international organization which plays key part in the field of the environmental politics. It is the only global organization and platform that provides space for discussion for so many parties. The UN has been dealing with the topic of the environmental politics and the sustainable development since 1960s. This bachelor thesis describes the most important bodies that are addressing the topics related to the environment. Those bodies are the General Assembly of the UN, the Secretariat of the UN, the Secretary-General of the UN, the United Nations Environment Programme (UNEP) and the United Nations Development Programme (UNDP). This paper also describes 2 commissions that were established by the UN to tackle the environmental questions – the World Commission on Environment and Development (WCED) and the United Nations Commission on Sustainable Development (CSD).

The main part of this thesis contains a number of conferences that were organized by the UN and dealt with the topic of the environment politics and the sustainable development. First conference was called The United Nations Conference on the Human Environment and took place in 1972 in Stockholm. It was the first conference that pointed out the danger that goes hand in hand with properly unregulated human activity. The above mentioned UNEP was established as a reaction to this conference and states started to establish their Ministries of Environment and other similar agencies. The states also started to create legal acts to protect the environment. Furthermore, they implemented standards of quality of certain parts of the environment and regulated the emissions of pollutants in the air and water. Next important conference took place in Rio de Janeiro in 1992 and was called the United Nations Conference on Environment and Development. The key output of the conference was

represented by the document called Agenda 21. This conference had huge financial impact mainly on developed countries that were obliged to participate in the protection of the environment. Other important events were held in 1997 (FORUM RIO +5) and 2000 (Millennium Summit in New York). During the latter one, the participating states adopted 8 Millennium Development Goals that defined worldwide agenda concerning human development until the year 2015. After the New York Summit, there was the World Summit on Sustainable Development in Johannesburg (2002). This Summit was dealing with the topics of the poverty, the model of consumption and production, the millennial development goals, the protection of natural resources and the globalization. Following conference took place again in Rio de Janeiro in 2012. This United Nations Conference on Sustainable Development was supposed to evaluate processes in the sustainable development of last 20 years. Subsequently, the United Nations Sustainable Development Summit 2015 was held in the New York City. All member states adopted 17 goals of sustainable development that oblige states to implement restrictions concerning the energy from renewable resources, to lower the production of waste and to secure sustainability of the seas and the oceans. In 2015, there was also the United Nations Climate Change Conference held in Paris. The participating states signed the important Paris Treaty that obliged them to keep the global warming under the 2 Celsius degrees. The climate changes represent one of the main topics of the UN agenda. The last conference took place in New York in 2017. The Ocean Conference was historically the first global conference that dealt with the topic of the seas and the oceans. All states should strongly regulate the amount of waste that ends up in the oceans.